

OVO JE ZEMUJA ZA NAS

Izveštaj o stanju ljudskih prava
LGBT osoba u Srbiji
u 2008. godini

Gej Strejt Alijansa Gay Straight Alliance
Beograd, januar 2009.

SADRŽAJ

I Predgovor Tomasa Hamarberga, komesara za ljudska prava Saveta Evrope	4
II Sažetak	8
III Uvodni okvir	14
IV Homofobija u Srbiji	18
V Nasilje nad LGBT osobama i slučajevi diskriminacije	24
VI Pravo na javno okupljanje	38
VII Odnos državnih organa prema LGBT populaciji	48
VIII Odnos političkih partija prema LGBT populaciji	60
IX Medijska slika LGBT populacije u Srbiji	76
X Preporuke	82

Predgovor

Tokom svojih putovanja po zemljama članicama Saveta Evrope često sam se suočavao sa diskriminacijom, predrasudama i netolerancijom prema lezbejskim, gej, biseksualnim i transrodnim (LGBT) zajednicama. Srbija u tom pogledu nije izuzetak. Upoznao sam branitelje ljudskih prava koji se zalažu za prava LGBT osoba i pokušavaju da senzibiliju širu javnost. Oni su često meta nemilih incidenata, nasilja, pretnji, verbalnog, fizičkog i psihološkog zlostavljanja, što ih čini ugroženima.

Ovaj izveštaj govori o stepenu homofobije u Srbiji. Na osnovu izveštaja ima razloga za zabrinutost, pošto ukazuje na dalekosežna negativna viđenja LGBT osoba u Srbiji, jer 70% ispitanika smatra da je homoseksualnost bolest, dok samo 8% smatra da su "Parade ponosa" legitiman način traženja jednakih prava LGBT osoba. Još više zabrinjava podatak da samo 38% osoba vidi homoseksualce "isto kao bilo koga drugog".

Lezbejke, homoseksualci, biseksualne i transrodne osobe imaju ista prava kao i ostali. Usvojeni međunarodni standardi ljudskih prava važe za njih isto koliko i za druge, ali predrasude po ovom pitanju su velike, a zalaganje protiv homofobije nije blagovremeno. Ovo ukazuje na potrebu šireg i sistematičnijeg obrazovanja, ali i podizanja svesti među građanima i principijelnijom pozicijom vodećih političara prema ovom pitanju. Iz ovih razloga pozdravljam objavljivanje ove publikacije i nadam se da će doprineti smanjenju homofobije i fobije prema transrodnim osobama u Srbiji.

Tomas Hamarberg
Komesar za ljudska prava
Savet Evrope

Sažetak

Srbija je homofobično društvo koje sistematski vrši nasilje i diskriminaciju nad LGBT¹ osobama. Opsežno istraživanje javnog mnjenja Gej strejt alijanse (GSA) i Centra za slobodne izbore i demokratiju (CeSID) "Predrasude na videlo – Homofobija u Srbiji" jasno pokazuje duboko ukorenjenu homofobiju velike većine stanovništva. Ipak, iako je trenutna situaciji daleko od podnošljive, istraživanje je pokazalo da u mlađim slojevima stanovništva (15-29 godina) nivo homofobije je značajno niži. U narednih deset godina, kada ovaj sloj stanovništva postane dominantan u društvu, doći će do značajnog sniženja nivoa homofobije u Srbiji i oslobađanja LGBT osoba.

Ovako visok nivo homofobije ima za direktnu posledicu visok nivo nasilja nad LGBT osobama. Zabeleženi su slučajevi napada na javna mesta okupljanja LGBT osoba i na pojedince. Veliki problem u mapiranju nasilja predstavlja nespremnost žrtava da prijavljuju slučajeve usred straha od viktimizacije. Žrtve izbegavaju da svedoče o nasilju koje preživljavaju i samim LGBT organizacijama.

LGBT osobe još uvek ne mogu da ostvare pravo na javno okupljanje. U Srbiji se ni u 2008. godini nisu stekli uslovi za održavanje Parade ponosa. Ipak, LGBT pokret je uspeo da se pojavi u javnom prostoru na antifašističkom skupu održanom 11. oktobra 2008. godine. Među organizatorima skupa je bilo nekoliko LGBT aktivista, među govornicima na skupu je bilo tri LGBT osobe, a ikonografija skupa se u velikoj meri poklapala sa ikonografijom LGBT pokreta.

Pozitivan pomak u odnosu prema LGBT osobama su učinili državni organi i institucije. Ministarstvo rada i socijalne politike predstavilo je suštinski izmenjen nacrt Zakona o zabrani diskriminacije u koji je uključio definicije posebnih slučajeva diskriminacije, među kojima je i diskriminacija zasnovana na seksualnoj orijentaciji i rodnom identitetu.

U izradu nacrtu bilo je uključeno i Ministarstvo za ljudska i manjinska prava, koje je javno osudilo napad na festival Queer Beograd i u nekoliko navrata isticalo LGBT populaciju kao jednu od najugroženijih grupa u Srbiji.

---

¹ LGBT – skraćenica za lezbejke, gejeve, biseksualne i transrodne osobe

Zaštitnik građana Saša Janković pokazuje predanost u promovisanju ljudskih prava LGBT osoba. Tokom 2008. godine ombudsman se oglasio u tri bitna momenta za LGBT populaciju u Srbiji: Međunarodni dan protiv homofobije, Dan ponosa i prilikom napada na festival Queer Beograd.

Treba istaći da ove dve institucije kroz ovakav nastup pokušavaju da jačaju svoj legitimitet, obzirom da postoje brojni pokušaji da se smanji njihov uticaj. Država sistematski pokazuje da izbegava da podrži instituciju zaštitnika građana. "Zbog uslova rada koji ugrožavaju dostojanstvo građana, bezbednost stranaka i stanara"², zaštitnik građana je bio primoran da krajem novembra 2008. godine zatvori kancelariju, koja se pri tom nalazila u stambenoj zgradi, u kojoj su primani građani koji su se obraćali za pomoć.

Ministarstvo za ljudska i manjinska prava ustanovljeno je tek na insistiranje manjinskih političkih partija. One su zapretile pobedničkoj koaliciji "Za evropsku Srbiju" na majskim parlamentarnim izborima da neće podržati novu vladu, ukoliko ne bude formirano ministarstvo.³

Policija je pokazala da je mnogo spremnija na saradnju sa LGBT zajednicom. Saradnja ostvarena tokom Pesme Evrovizije primer je kakav odnos policija i LGBT zajednica treba da imaju. Policija se značajno angažovala i na zaštiti javnih mesta okupljanja LGBT osoba. Ipak, policija ne pokazuje da je donela jasno definisanu politiku zaštite LGBT osoba. Različiti nivoi i organizacione jedinice u Ministarstvu unutrašnjih poslova različito reaguju kada treba da reše konkretan slučaj nasilja.

Ministarstvo kulture je finansijski podržalo LGBT web portal www.queeria.com, što predstavlja prvi slučaj budžetskog finansiranja LGBT projekta. Nadamo se da ovime država pokušava da pokaže razumevanje potreba pripadnika LGBT populacije. Ova odluka je dobar primer kako bi država trebalo da se odnosi prema LGBT organizacijama u budućnosti.

Srpsko lekarsko društvo je 14. maja 2008. godine konačno priznalo da homoseksualnost nije bolest, prihvativši sa zakašnjenjem od 18 godina odluku Svetske zdravstvene organizacije o skidanju homoseksualnosti sa Međunarodne klasifikacije oboljenja (ICD-10).

Radio televizija Srbije je ove godine bila domaćin i organizator takmičenja Pisma Evrovizije. Iako festival predstavlja jedan od značajnih događaja koji ima brojnu vernu LGBT publiku, RTS je više meseci izbegavao da ostvari zvaničnu komunikaciju sa lokalnom LGBT zajednicom. Ipak, u aprilu 2008. godine održan je sastanak organizatora sa policijom i GSA koji je bio početak saradnje na osiguravanju bezbednosti LGBT gostiju tokom manifestacije.

---

² Saopštenje zaštitnika građana, 27. novembar 2008. godine

³ "Predloženo jedno ministarstvo manje", 1. jul 2008. godine

LGBT pitanje je tokom 2008. godine, zahvaljujući održavanju predsedničkih, parlamentarnih i lokalnih izbora, postalo deo agende političkih partija i samih političara. Tokom predsedničkih izbora GSA je sprovedla kampanju "Predsednički hotlajn", pozivajući kandidate da iznesu svoje stavove o LGBT populaciji. Od devet kandidata četiri su direktno odgovorila na upitnik, a još četiri su to učinila u svojim medijskim nastupima.

Tokom parlamentarnih i lokalnih izbora LGBT pitanje je postalo tema zahvaljujući njihovom poklapanju sa održavanjem Pesme Evrovizije. Tako je nekoliko kandidata za gradonačelnika Beograda iznelo svoje stavove o LGBT populaciji.

Mediji su 2008. godine posvetili značajno više pažnje LGBT pitanjima u Srbiji nego ranijih godina. U drugom tromesečju je, prema istraživanju Labrisa, oboren rekord u broju napisa o LGBT populaciji u štampanim medijima. Takođe, gostovanja predstavnika LGBT organizacija na elektronskim medijima su postala stalna praksa. Posebno treba istaći činjenicu da mediji pokazuju sve veći interes za pitanja transrodnosti. Najčešće mediji govore u neutralnom kontekstu o LGBT pitanjima. Mora se istaći da mediji još uvek dozvoljavaju govor mržnje kao legitiman oblik predstavljanja negativnog stava o LGBT populaciji. U medijima je registrovana vrlo negativna pojava otkrivanja stvarne ili pretpostavljene seksualnosti pojedinaca (slučajevi Vladimira Tintora, Nikole Burovca, Marije Šerifović). Odgovornost je Vlade i Skupštine da spreče ovakvu praksu hitnim donošenjem Zakona o zabrani diskriminacije.

Mainstream organizacije za ljudska prava (MHR) još uvek ne rade dovoljno u javnom prostoru na jačanju LGBT populacije. Izuzetak je i dalje Koalicija protiv diskriminacije. Takođe, treba istaći da su članice Koalicije za REKOM i dve LGBT organizacije iz Srbije. Činjenica je i da MHR organizacije zapošljavaju veliki broj LGBT osoba dajući im siguran prostor i značajno ih osnažujući.

Tokom 2008. godine značajno su smanjeni međusobni sukobi LGBT organizacija i aktivista, a zabeleženi su i pojedini slučajevi saradnje. Ipak, nedostatak međusobnog informisanja, koordinacije i nepostojanje zajedničke strategije LGBT organizacija značajno smanjuje njihovu efikasnost i političku snagu čitavog pokreta.

GSA zaključuje da, uprkos brojnim problemima i izazovima sa kojima se LGBT populacija suočava, Srbija polako postaje zemlja za sve svoje građane i da će sloboda za sve doći mnogo brže nego što protivnici, pa i same LGBT osobe to misle.

Uvodni okvir

Proglašenje nezavisnosti Kosova značajno je traumatizovalo društvo i pojačalo napetosti na političkoj sceni Srbije. Javno manifestovanje sukoba doživelo je kulminaciju 21. februara 2008. godine, tokom i nakon protesta protiv nezavisnosti Kosova u Beogradu. Tada je više ambasada u Beogradu napadnuto, a tokom paljenja američke ambasade jedan učesnik demonstracija je poginuo. U protest su bile uključene i ekstremističke desničarske organizacije, a primetno je bilo odsustvo predsednika Srbije Borisa Tadića.

Direktna posledica jačanja političkih podela iz druge polovine 2007. i s početka 2008. godine bilo je raspisivanje vanrednih predsedničkih, a zatim i parlamentarnih i lokalnih izbora.

Proglašenje nezavisnosti Kosova, kao i hapšenje i izručenje Radovana Karadžića, kada je takođe došlo do nereda u Beogradu, dalo je šansu nacionalističkim partijama i ekstremno desničarskim organizacijama da osvoje veći javni prostor, uvodeći nasilje kao metod političke borbe. Ovo je moglo imati za posledicu povećanje nasilja prema LGBT osobama, kao zahvalnim metama koje se redovno optužuju kao faktor podriivanja srpskog nacionalnog identiteta.

Vanredni izbori pokazali su se kao šansa za stavljanje LGBT pitanja na dnevni red političkih stranaka, što je GSA i iskoristila. Takođe, u ovom političkom obračunu pobjedu nad nacionalističkim odnele su pro-evropske partije. Poštovanje ljudskih prava uopšte, kao i LGBT osoba konkretno, jedan su od ključnih uslova za ocenu spremnosti država kandidata i potencijalnih kandidata za članstvo u EU, što je i eksplicitno pokazano u ovogodišnjem Izveštaju Evropske komisije o napretku u procesu pridruživanja EU, koji je uključivao ocene stanja ljudskih prava LGBT osoba u svim državama uključenim u proces, pa i u Srbiji.

Homofobija u Srbiji

Tokom februara i marta 2008. godine GSA i CeSID su sproveli prvo profesionalno istraživanje javnog mnjenja o LGBT populaciji, čiji je cilj bilo jasno mapiranje nivoa homofobije u Srbiji i pružanje teorijskog i praktičnog strateškog okvira institucijama, organizacijama i pojedincima koji rade na uključivanju LGBT osoba u društveni sistem.

Istraživanje "Predrasude na videlo – Homofobija u Srbiji" je sprovedeno na klasičnom nacionalnom uzorku (967 ispitanika), a uključivalo je i dubinske intervju sa nosiocima funkcija u političkim partijama u Srbiji.

Rezultati ovog istraživanja ne predstavljaju iznenađenje za GSA već, na žalost, potvrđuju činjenice koje govore o velikim negativnim predrasudama o LGBT populaciji koje građanke i građani u Srbiji imaju, ekstremno visokoj socijalnoj distanci, kao i značajnoj i primetnoj neinformisanosti o ovoj temi kod većine građana.

Tako 67 odsto ispitanika ima negativan stav prema LGBT populaciji, 22 odsto nema stav ili ima neutralan stav, a tek 11 odsto ima pozitivan stav.⁴

Sedam od deset građana u Srbiji smatra da je homoseksualnost bolest, iako ju je Svetska zdravstvena organizacija skinula sa liste bolesti još 1990. godine, a svaki drugi smatra da je homoseksualnost veoma opasna za društvo i da država treba da radi na njenom suzbijanju.⁵

Većina ispitanika smatra da ne treba dozvoliti postojanje mesta na kojima bi se okupljali homoseksualci, gej parade se smatraju nepoželjnim kod skoro tri četvrtine ispitanika, dok je 77 odsto ispitanika protiv istopolnih brakova, a tek svaki dvadeseti ispitanik je spreman da dozvoli LGBT osobama da usvajaju decu.⁶

---

⁴ "Predrasude na videlo – Homofobija u Srbiji", Izveštaj o istraživanju javnog mnjenja, (Beograd, GSA, CeSID, 2008), str. 6

⁵ Ibid. str. 5

⁶ Ibid. str. 6

Građani Srbije prihvataju LGBT osobe isključivo ako svoju seksualnu orijentaciju zadržavaju u privatnom prostoru. Ispitanicima je jasno da je homoseksualnost oduvek postojala, što misli 67 odsto ispitanika. Takođe, daje se svakom pravo na seksualnu orijentaciju (65 odsto).⁷

Društvena prihvatljivost LGBT osoba postoji samo na nivou sunarodnika i sugrađana. Tako više od polovine (52 odsto) ispitanika nema ništa protiv da LGBT osobe žive u Srbiji, što je dva puta više od onih koji se sa tim ne slažu (26 odsto). Već na nivou istog naselja/grada to prihvatanje pada na manje od polovine (47 prema 38 odsto). Za većinu građana Srbije LGBT osobe su neprihvatljive kao saradnici ili nadređeni na poslu, rukovodioci na državnom položaju, prijatelji, srodnici ili vaspitači (nastavnici) dece.⁸

Dakle, homoseksualnost kao pojava koja ostaje u domenu privatnog – da, dok je javno istupanje LGBT osoba za građane Srbije – neprihvatljivo. To pokazuje i zaključak istraživanja da među onima koji ne poznaju ni jednu osobu koja je homoseksualac nema nikog ko o takvim osobama ima pozitivan stav! Sa druge strane, oni koji poznaju homoseksualce, posebno koji imaju lična poznanstva, imaju znatno pozitivniji stav.⁹

Kada je u pitanju prihvatanje LGBT osoba, društvo u Srbiji možemo podeliti u tri grupe. Najmanje brojna grupa ima pozitivan odnos. Najčešće se radi o ženama, mlađim ili osobama srednje starosne dobi (15 do 39 godina). Ove osobe imaju najmanje završenu srednju školu, a po zanimanju su učenici, službenici ili stručnjaci. Prema nivou primanja pripadaju višim srednjim slojevima u socijalnoj hijerarhiji.

Mnogostruko više od proseka su korisnici Interneta. Redovno čitaju dnevne novine i u njihovim rukama su pre svega dnevne novine Danas (skoro svi čitaoci ovih novina dolaze iz ove kategorije), potom slede Politika i Press. Redovno gledaju televizijski program, a medijske kuće u koje imaju najveće poverenje i najčešće gledaju su B92 i TV Foks.

Sledeću grupu odlikuje negativan i neutralan odnos prema homoseksualnosti. U ovoj grupi su u nešto većoj meri zastupljeni muškarci od žena. Radi se o osobama koje su srednje starosne dobi (između 30-49 godina), a kada je u pitanju nivo njihovog obrazovanja radi se o kvalifikovanim radnicima, onima sa srednjom školom, ali i značajan deo onih koji imaju završenu višu školu ili fakultet. Po zanimanju su to kvalifikovani radnici, službenici i stručnjaci. U socijalnoj hijerarhiji pripadaju srednjim i donjim srednjim slojevima društva.

---

⁷ Ibid. str. 6

⁸ Ibid. str. 18

⁹ Ibid. str. 16

Za razliku od prve skupine, oni u manjoj meri koriste Internet, ali se za njih ne može reći da ne koriste ovu tehnologiju. Takođe manje od prve grupe čitaju novine, a najčitaniji dnevници su Blic, Politika i Press. Televizija je njihov omiljeni medij i najveću gledanost u ovoj skupini ima televizija Pink.

Treću grupu karakteriše izrazito negativan odnos prema homoseksualnosti. Ovoj grupi u istoj meri pripadaju osobe i ženskog i muškog pola. U starosnoj strukturi predominantno su zastupljeni oni iz starijih starosnih grupa (50 i više godina), mada nije zanemarljivo ni učešće ostalih starosnih skupina. Zajedničko obeležje za čitavu grupu je nizak nivo obrazovanja, najčešće osnovna škola ili škola za radnička zanimanja. Po zanimanju su tu pre svega poljoprivrednici, nekvalifikovani radnici, odnosno domaćice (kada su u pitanju žene). Prema njihovim izjavama o primanjima možemo ih svrstati u donje slojeve socijalne piramide društva.

Internet je stvar sa kojom se još nisu upoznali, vrlo retko čitaju dnevne novine, a ukoliko to i rade omiljeni dnevници su im Večernje novosti i Kurir. Televizija je njihov omiljeni medij, a najgledanije TV stanice su pre svega državna televizija i TV Pink.¹⁰

Iako je nivo homofobije u Srbiji ogroman, razloga za umereni optimizam ipak ima. Posebno ohrabruje činjenica da mlađe stanovništvo u mnogo manjoj meri iskazuje homofobične stavove. Na duži rok, ovaj sloj stanovništva će preuzeti pozicije moći u društvu i postati mogući saveznik LGBT pokretu i čitavoj populaciji. Takođe, nivo obrazovanja će se povećavati, kao i korišćenje Interneta, što će omogućiti stanovništvu Srbije da bude mnogo bolje informisano o svim pitanjima, pa i LGBT populaciji. Očekivan je i rast prihoda, tj. smanjenje siromaštva, što će pozitivno uticati na društveno oslobađanje svih manjinskih grupa. Sve ove faktore LGBT organizacije i aktivisti treba da uzmu u razmatranje prilikom formiranja svojih strategija.

---

¹⁰ Ibid. str. 18

Nasilje nad LGBT osobama i slučajevi diskriminacije

Visok nivo homofobije u Srbiji ima za direktnu posledicu nasilje koje trpe LGBT osobe, ali i smeštanje ove vrste nasilja u sivu zonu. LGBT osobe ne prijavljuju nasilje koje trpe po osnovu seksualne orijentacije ili rodnog izražavanja ni policiji, ni LGBT organizacijama. Osnovni razlog za neprijavlivanje policiji je nepoverenje prema državi i strah od viktimizacije. LGBT organizacije nemaju dovoljno razvijene kapacitete za dokumentovanje nasilja, pa zbog toga vrlo malo mogu da pomognu žrtvama. U ovoj godini je zabeleženo da su samo GSA i Labris – Organizacija za lezbejska ljudska prava dokumentovali slučajeve nasilja nad LGBT osobama i pružale im pravnu pomoć. Upravo iz ovih razloga i zbog homofobije čitavog društva LGBT osobe se osećaju bespomoćno i nerado govore o nasilju koje trpe.

1. Pretnje LGBT aktivistima

GSA je zabeležila nekoliko slučajeva pretnji LGBT aktivistima 2008. godine. Od ovoga su dva slučaja pretnji aktivistima GSA u kojima su preduzete i određene pravne radnje.

1. 1. Pretnje aktivisti GSA Lazaru Pavloviću

U drugoj polovini aprila 2008. godine aktivista GSA Lazar Pavlović našao je na zidu ulaza zgrade u kojoj stanuje grafit: "Čuvaj se..." Istovremeno, počele su da mu stižu preteće SMS poruke sa sledećim sadržajem:

"Blizu smo i srešćemo se uskoro! Razgovaraćemo, prljavi pederu. Muka mi je kada te vidim, gde mi prolaziš svaki dan. Biće to neprijatno iskustvo!"

"Ubij, zakolji da peder L. ne postoji. Pederu kako se sada osećaš? Jako grešiš ako misliš

da je ovo zezanje. Čekamo te večeras.”

“Neka svako deratizuje svoju ulicu od đubreta. Pedere sve, i lezbose, u živi kreč. Ološu nenormalni!”

Kada su Lazar Pavlović i predsednik GSA Boris Milićević pokušali da prijave slučaj nadležnom Odeljenju unutrašnjih poslova Palilula, u prvi mah im je rečeno da ne mogu podneti prijavu zato što “pisarnica ne radi”, iako je dobro poznato da postoji i dežurni oficir kome se prijava može predati.

Na insistiranje predstavnika GSA da su policajci dužni da prime prijavu, ipak su pristali da aktivistu GSA zasebno saslušaju. Lazar Pavlović je dežurnom oficiru objasnio šta se događalo prethodnog dana u vezi pretnji koje dobio. Dežurni oficir je, nakon što ga je saslušao, ipak ponovio kako pisarnica više ne radi i kako oni ne mogu da prime slučaj, jer “Telekom je spor u rešavanju takvih slučajeva i nema razloga da ne sačeka ponedeljak”.

Na reči Lazara Pavlovića da ga policija na taj način ostavlja na milost i nemilost onima koji mu prete, da se ne oseća sigurno, da mu nije jasno zašto policija neće da ga zaštititi u ovoj situaciji, da radi u organizaciji koja se bavi zaštitom prava pripadnika LGBT populacije i da je zato medijski eksponiran, policajac je mirno rekao da će on biti odgovoran ukoliko mu se nešto desi.

Dežurni oficir je sve vreme razgovora pokazivao ogromnu dozu ignorisanja, gađenja, otaljavanja i nezainteresovanosti.

Za to vreme, Milićević, koji je ostao u jednoj od kancelarija OUP Palilula da sačeka Pavlovića je od strane prisutnog policajca sa značkom broj “117375” pretrpeo niz uvreda na račun svog seksualnog opredeljenja i bukvalno je, bez ijednog razumnog razloga, a od strane pomenutog policajca, isteran iz zgrade OUP Palilula uz povike “Marš napolje” i “Marš na ulicu”.¹¹

Nakon ovoga Pavlović i Milićević su otišli u Upravu policije Grada Beograda, koja je profesionalnim radom rešila slučaj u vrlo kratkom roku. Nakon podnošenja prijave Sektoru za unutrašnju kontrolu Ministarstva unutrašnjih poslova i iznošenja slučaja u javnost, policajci OUP Palilula su, zbog neprofesionalnog odnosa, kažnjeni najblažom kaznom – ukorom, na insistiranje GSA.

Gradski sudija za prekršaje u Beogradu kaznio je B. P. novčanom kaznom u iznosu od 10.000 dinara ili kaznom od 20 dana zatvora zbog pretnji izrečenih Lazaru Pavloviću, za

---

¹¹ “Nezakonito postupanje policije u slučaju pretnji članu GSA”, saopštenje za javnost, 22. april 2008. godine

prekršaj iz člana 6 stav 2 Zakona o javnom redu i miru, a na osnovu člana 84, 118, 232 i 235 Zakona o prekršajima.¹² Takođe, protiv B. P. je podneta i privatna tužba pred Prvim opštinskim sudom u Beogradu po osnovu člana 138. stav 1 Krivičnog zakonika Srbije – ugrožavanje sigurnosti.

1. 2. Pretnje predsedniku GSA Borisu Milićeviću

Nepoznato lice uputilo je pretnju predsedniku GSA Borisu Milićeviću jedan dan nakon antifašističkog protesta u Beogradu, na kojem je on govorio i bio jedan od organizatora.

U poruci ostavljenoj na Internet sajtu www.gayromeo.com, višemilionskoj svetskoj zajednici gejeva, sa preko pet hiljada članova samo iz Srbije, upućena je preteća poruka: “uskoro ćeš opet biti na štakama... pozdrav od ekipe obraz”.¹³

Iz poruke se očigledno vidi da se radi o osobi ili grupi koja je detaljno upoznata sa dešavanjima iz privatnog života Borisa Milićevića, pošto je on u maju 2008. godine lo-mio nogu i narednih šest nedelja proveo u gipsu.

Iako je ovaj slučaj pretnji prijavljen, policija ništa nije preduzela kako bi otkrila počinioca. Nakon što je slučaj prijavljen Odeljenju unutrašnjih poslova Novi Beograd Boris Milićević je upućen u Odeljenje za cyber kriminal Uprave policije Grada Beograda. On se njima i obratio, gde mu je opet rečeno da je za rešavanje slučaja nadležan OUP Novi Beograd.

1. 3. Pretnje aktivistima Queeria centra

Aktivisti Queeria centra su na mail web portala www.kvirija.com primili mnogobrojne pretnje smrću, koje su uredno prijavljivali policiji. “Mnogo veći problem za nas su pretnje smrću koje mi redovno prijavljujemo policiji. Neprijatno je kada vam na mail stigne tako nešto, izjave tipa ‘Sve vas treba pobiti’. Najgore od svega je kada se mi na sve to naviknemo i dođe nam kao ‘dobar dan’ i više se ne iznenađujemo kad nam stigne nešto tako”, izjavio je Predrag M. Azdejković, urednik web portala i aktivista Queeria centra.¹⁴

Pokazuje se da su branitelji ljudskih prava LGBT osoba u Srbiji pod stalnim pritiskom pretnji, a mnogi od njih su i doživeli fizičke napade zbog svog rada. Očigledno je da je država još nespemna da posveti posebnu pažnju zaštiti branitelja ljudskih prava, što je njena dužnost preuzeta članstvom u Ujedinjenim nacijama, koje su decembra 1998. godine donele Deklaraciju o braniteljima ljudskih prava.¹⁵

Takođe, cilj Srbije je da postane članica Evropske unije, koja u političkim pregovorima

---

¹² Rešenje 1-41-Up.br. 15938/08, Gradski sud za prekršaje u Beogradu, sudija snežana Aleksić, 29. avgust 2008. godine

¹³ “Pretnje predsedniku Gej strejt alijanse”, saopštenje za javnost, 13. oktobar 2008. godine

¹⁴ “Stanje nacije”, TV B92, 2. decembar 2008. godine

¹⁵ Declaration on the Right and Responsibility of Individuals, Groups and Organs of Society to Promote and Protect Universally Recognized Human Rights and Fundamental Freedoms,

sa državama kandidatima ili potencijalnim kandidatima za članstvo posebnu pažnju posvećuje ne samo stanju ljudskih prava, već i zaštiti branitelja ljudskih prava.¹⁶

2. Napadi na javna mesta okupljanja LGBT osoba

2.1. Napad na gej klub Toxic

Prema izjavama gostiju, u noći između 19. i 20. aprila 2008. godine nepoznati počinioci bacili su bocu sa zapaljivom masom koja nije uspela da eksplodira na ulaz gej kluba "Toxic" u ulici Braće Krsmanović 5. Iz izjava očevidaca nije jasno da li se radi o suzavcu ili molotovljevom koktelu. Takođe, GSA saznaje da policija nije pozvana da izvrši uviđaj, pošto je obezbeđenje kluba samostalno pokušalo da reši slučaj.

"U jednom trenutku je prvo pet-šest gostiju prokrčilo sebi put u WC-e i tamo se zatvorilo, da bi se zatim čula priča da je neko bacio suzavac. Onda je pun klub panično počeo da trči i da se gura ka ulazu.

Ja sam sa drugom i drugaricom ostao unutar kluba i nismo izašli sve dok se klub nije ispraznio. Suzavca izgleda nije ni bilo u klubu već ga je neko bacio ispred kluba ili u holu gde je garderoba.

U samom klubu se osećao benzin. I jesu malo pekle oči, ali mi smo sve vreme ostali unutra pored šanka i tek posle desetak minuta izašli.

Kada smo mi izašli na vazduh svi su bili napolju."¹⁷

B.U. je u izjavi GSA rekao i da je obezbeđenje krenulo u potragu za napadačima pošto su videli broj registarske tablice vozila kojim su došli.

2.2. Napad na učesnike Queer Beograd festivala

U petak, 19.09. oko 22h, grupa od deset muškaraca napala je i povredilo dva učesnika i tri učesnice petog Queer Beograd festivala na uglu Jevrejske i Dušanove ulice neposredno nakon završetka programa.

Petoro gostiju se kretalo ka stanici gradskog prevoza u trenutku kada ih je napala grupa muškaraca koji su nosili kapuljače, a neki od njih i zelene hirurške maske preko lica.

Među napadnutima bio je i jedan državljanin Sjedinjenih Američkih Država koji je brutalno pretučen. U napadu je zadobio potres mozga i polomljena mu je ruka.

---

¹⁶ Ensuring Protection – European Union Guidelines On Human Rights Defenders

¹⁷ Izjava B. U, gosta "Toxica" o incidentu 20. aprila 2008. godine, GSA dokumentacija

Brzom intervencijom policije koja je obezbeđivala Kulturni centar Rex, sprečene su još teže posledice napada. Dvojica napadača su privedena i ustanovljeno je da se radi o pripadnicima klero-fašističke organizacije *Obraz*.¹⁸

Načelnik Policijske uprave Grada Beograda Slobodan Vukolić izjavio je da su napadači pušteni posle privođenja u policijsku stanicu, a da će protiv jednog biti podneta krivična prijava, a protiv drugog prekršajna, kao i da policija intenzivno radi na identifikaciji ostalih učesnika u napadu.¹⁹

2. 3. Napad na radnike gej kluba Apartman

Dva radnika gej kluba *Apartman* krenula su ka svom vozilu parkiranom u blizini, ispred gej kluba *Toxic*, neposredno po završetku posla u subotu 8. novembra 2008. godine nešto posle pet časova ujutro.

Kada su se približili svom vozilu tri mladića starih najviše 20 godina počeli su da im dobacuju "Pederi, pederi!". Sva tri mladića su bila obučena u farmerke, dukseve i crne jakne. Jedan od njih bio je visok oko 185cm, dok su ostala dvojica bila visine oko 175cm. Najviši je bio vidno pijan. Na dobacivanja mladića radnici su odgovorili sa: "Momci, opustite se, nema razloga da pravimo probleme. I nije uredu što dobacujete."

Jedan od trojice napadača im je odgovorio da im je "ortak malo popio".

Radnici su ušli u svoje vozilo i pokušali da ga upale. Pošto je bilo hladno, motor se nije pokrenuo iz prvog puta. U tom trenutku tri napadača su pritračala i počela da šutiraju vozilo uz povike: "Šta je, pederi, neće da upali!"

Radnici *Apartmana* su izašli iz vozila i jedan od njih je u tom trenutku pogođen kamenicom u glavu. Takođe, napadači su kamenom razbili i šoferšajbnu vozila. Nakon ovoga, počela je tuča između radnika i dva napadača, dok je treći stajao po strani. Nakon par minuta iz *Toxica* je istrčalo nekoliko pripadnika obezbeđenja kluba uzvikujući: "Zovi muriju!"

Kada su čuli povike i videli obezbeđenje, napadači su odlučili da pobegnu. Jedan od radnika je zadobio podliv na levom oku i modricu, dok je drugi imao rasečen nos. Odlučili su da nije potrebno da zatraže lekarsku pomoć. Takođe, nisu želeli da slučaj prijave policiji.²⁰

---

¹⁸ Saopštenje Queer Beograd kolektiva povodom napada na učesnike festivala

¹⁹ "Privedeni napadači na učesnike gej festivala", *Politika*, str. A8, 22. septembar 2008. godine

²⁰ Izjava radnika gej kluba *Apartman* o napadu 8. novembra, Interna dokumentacija GSA

3. Napadi na pojedince po osnovu stvarne ili pretpostavljene seksualne orijentacije/rodnog identiteta

3. 1. Napad na D. N. i nanošenje teških telesnih povreda

D. N. (26) i N. B. (26) iz Novog Beograda su tokom devedestih godina, kao maloletnici bili u jednogodišnjoj intimnoj vezi. Žive u istoj zgradi i proveli su zajedno period adolescencije. Nakon okončanja veze njihov kontakt je prekinut na nekoliko godina.

Početakom 2008. godine D. N. je pokušao da obnovi kontakt sa N. B. Ovaj je to odbio i počeo da mu upućuje ozbiljne uvrede i pretnje.

N. B. je u SMS porukama D. N.-u govorio sledeće: "Da ne bi bilo problema, zaobiđi me kad me vidiš!!!!". "Ja sam ti rekao da me zaobiđeš ono je bila klinačka ludorija. Nikakav kres majmunčino kada te budem video polomiću te bolesniku budeš li nekome rekao stvarno ćeš imati gadan problem nemam ja šta sa tobom da pričam idiote bolesni".

Nakon ovoga D. N. nije više kontaktirao sa N. B..

Dana 20. marta 2008. godine D. N. i N. B. slučajno su se sreli ispred zgrade u kojoj žive. N. B. je u prolazu, bez ikakvog povoda, pesnicom snažno udario D. N. i naneo mu tešku telesnu povredu, polomivši mu vilicu na tri mesta. D. N. je podvrgnut operaciji na maksilofacijalnoj hirurgiji nakon čega je mesec dana nosio imobilizaciju vilice.

Još dok je D. N. bio u bolnici, njegova majka je podnela krivičnu prijavu Odeljenju unutrašnjih poslova Novi Beograd protiv N. B, ali joj je rečeno da će njen sin morati da lično da izjavi kada to bude bio u stanju, nakon izlaska iz bolnice, što je on i učinio 13. maja 2008. godine.

Iako su inspektori koji su uzeli izjavu tvrdili da će slučaj biti brzo rešen u roku od nekoliko dana novobeogradska policija nije preduzela nikakve istražne radnje sve do novembra 2008. godine na insistiranje D. N. koji je u tom periodu krenuo da se lično raspituje dokle se stiglo u rešavanju njegovog slučaja. Ovog puta inspektori su mu rekli da će verovatno biti nemoguće dokazati krivicu N. B, pošto ne postoje nikakvi dokazi i svedoci.

Do kraja 2008. godine slučaj D. N. nije ušao u redovnu sudsku proceduru.

3. 2. Napad na V. B. u gradskom prevozu

V.B. (25) je u popodnevnom časovima 9. juna 2008. godine fizički napadnut u autobusu gradskog prevoza na liniji 75 na stanici kod Fontane na Novom Beogradu.

Nakon polaganja ispita zaputio se kod svoje prijateljice koja živi na Bežaniji. "Stojao sam u autobusu negde blizu zadnjih vrata. Pisao sam SMS poruku na svom mobilnom telefonu i nisam obraćao pažnju na ostale putnike."

Kada je autobus bio blizu stanice kod MekDonaldsa kod Fontane na Novom Beogradu (ulica Pariske Komune) jedan momak starosti između 20 i 22 godine naglo je prišao V.B.-u iskosa s leđa i upitao ga: "Brate, jesi ti peder?"

"On je bio moje visine, obučen kao klasičan dizelaš, imao je neku trenerku na sebi. Odgovorio sam mu: 'Nisam, a i da jesam to je moja stvar'"

Tog trenutka napadač je naglo zgrabio V.B. za desnu mišicu i jako gurnuo ka zadnjim vratima autobusa viknuvši: "Marš napolje!"

V.B. je već bio par puta napadan i uvek u tim situacijama reaguje anksiozno, uplaši se i ne zna kako da se odbrani.

Autobus je u tom trenutku stao na stanici preko puta MekDonaldsa na stanici kod Fontane i V.B. je krenuo da silazi niz stepenište. U tom trenutku je osetio jak udarac u potiljak nekim tupim predmetom. Čuo je vrisak neke devojke, ali nije mogao da proceni gde se ona nalazila.

Napadač je ostao u autobusu koji je krenuo sa stanice, a V.B. se uhvatio za mesto gde je dobio udarac i osetio veliku posekotinu i krv koja je tekla iz rane.

V.B. je prešao ulicu i zatražio pomoć od dva prolaznika, koji su nemo prošli pored njega. Nakon toga ušao je u MekDonalds da potraži pomoć i malo vode. Tu su se skupile četiri radnice zabrinute njegovim izgledom pošto mu je krv tekla iz rane. Dobio je vodu i malo leda koji je držao blizu rane. Radnice su umirile V.B. i ponudile se da pozovu policiju kako bi prijavio napad.

V.B. je odbio da prijavi napad policiji i pozvao taksi nakon čega je otišao kod prijateljice na Bežaniju. Kod nje je ostao do večernjih časova, a zatim je otišao kući gradskim prevozom, iako je bio uplašen.

V.B. navodi dva razloga zašto nije hteo da prijavi napad policiji. Prvi je što nije mogao da se seti tačnog izgleda napadača, što bi otežalo potragu. Takođe, već je nekoliko puta zaustavljan i legitimisan od strane policije zbog karakterističnog načina oblačenja, pri čemu su mu policajci upućivali uvrede. Prilikom jednog od legitimisanja, policajac mu je postavio pitanje: "Je l' se budeš? Je l' se budeš u bulju?" V.B. navodi takve neprijatnosti kao jedan od glavnih razloga svog nepoverenja u policiju.²¹

---

²¹ Izjava o napadu na V.B, Interna dokumentacija GSA, jun 2008. godine

3. 3. Napad na par lezbejki i njihovog prijatelja kod Doma Narodne skupštine Srbije

Grupa N.N. lica napala je par lezbejki B. O. i T. B. i njihovog prijatelja R. B. u parku kod Doma Narodne skupštine Srbije i naneli im teške telesne povrede u noći između 28. i 29. juna 2008. godine.

Oko 23.30 časova B. O. i njen prijatelj R. B, inače državljanin Savezne Republike Nemačke, našli su se u parku kod Doma Narodne skupštine Srbije (bivše Savezne skupštine) gde je trebalo da se nađu sa T. B, a zatim i nastave druženje u jednom od obližnjih noćnih klubova.

Seli su na jednu od klupa gde im se ubrzo pridružila prijateljica. Na klupi pored njih sedelo je desetak muškaraca kojima se u jednom trenutku pridružio momak u crnoj majici i koji je prisutnima rekao da je upravo stigao sa nekog koncerta koji se održavao povodom pravoslavnog praznika Vidovdana.

Dve devojke su se nekoliko puta poljubile. R.B. je odećom koju je imao na sebi (a koja nije karakteristična za ovu sredinu) odudarao od standardnih stilova oblačenja i može se reći privlačio pažnju okoline na sebe.

U jednom trenutku dvojica momaka iz te grupe su prišli klupi gde su sedeli B.O, T. B. i R. B, dok je iza njih stajalo pet do šest njihovih drugova. Tada je jedan od te dvojice na engleskom jeziku pitao R. B da li je homoseksualac.

Na to mu je R. B. isto na engleskom odgovorio: "Ne, nisam." Ista osoba je zatim ponovo pitala R. B: "Hoćeš da mi pušiš kurac?", na šta mu je ovaj odgovorio da ne želi.

Napadač je u tom trenutku udario R. B. u desnu stranu lica. Pošto ga je udario još jedanput B. O. je skočila između njih pokušavajući da zaštiti svog prijatelja. Napadač je tada udario i B. O. i odgurnuo je usled čega je ona pala na beton i onesvestila se.

Od tog udarca B. O. je zadobila potres mozga i posekotinu na glavi koja je zašivena sa tri šava. Dok se to dešavalo drugi iz grupe napadača je prišao R. B. i nastavio da ga udara u glavu.

Neki od napadača su prišli T. B. koja je sedela na klupi i počeli da viču na nju: "Lezbače, došle ste ovde da se krljate!"; "Znate li da je danas Vidovdan!"; "Vi ste bolesne!" itd...

Nakon toga R. B, B. O, i T. B. su nekako uspeli da pobegnu dok su napadači vikali, vređali i gađali ih flašama. Kada su zamakli iza ugla, seli su kod muzeja na uglu Vlajkovićeve

ulice i Bulevara Kralja Aleksandra i tu videli da B. O. mnogo krvari i da joj je čitava glava i košulja oblivena krvlju. Nakon njihovog poziva, ubrzo je stigla hitna pomoć i odvezla ih u Urgentni centar.²²

GSA je podnela krivičnu prijavu povodom ovog napada nadležnom Odeljenju unutrašnjih poslova Stari Grad. Žrtve napada su saslušane u policijskoj stanici, ali od tada policija nije dostavila nikakvu informaciju koje radnje je preduzela povodom ove prijave.

3. 4. Slučaj ucenjivanja geja u Kragujevcu

Goran D. (29) i Saša V. (29) uhapšeni su 11. septembra 2008. godine i sprovedeni istražnom sudiji Opštinskog suda u Kragujevcu Biljani Stevanović zbog toga što su ucenjivali svog poznanika zato što je gej.²³

“Postoje osnovi sumnje da su Goran D. i Saša V. u julu i avgustu ove godine jednog sredovečnog sugrađanina ucenjivali da će ukoliko im ne da novac, članovima porodice obelodaniti njegove homoseksualne sklonosti”, saopštila je kragujevačka policija.

Mediji su izvestili da je ucenjeni isplatio ucenjivačima tokom jula i avgusta 2008. godine skoro 100.000 dinara pre nego što ih je prijavio policiji, koja nije saopštila detalje o njemu u cilju zaštite njegovog identiteta.

Istražni sudija u ovom slučaju je odredila jednomesečni pritvor osumnjičenima kako ne bi uticali na svedoke. Takođe, jedan od njih dvojice je već bio osuđivan zbog raznih krivičnih dela.²⁴

Goran D. i Saša V. upoznali su žrtvu preko SMS oglasa na lokalnoj televiziji.

Ucenjivači su na jednoj od lokalnih televizija videli SMS oglas žrtve u kojem je tražila partnera. Isti oglas izašao je i u jednom časopisu. Ucenjivači su počeli da mu šalju poruke i tako se upoznali. Kasnije su se i videli. Kada su saznali žrtva živi, počeli su da je ucenjuju.²⁵

Mediji nisu izvestili da li je protiv Gorana D. i Saše V. podignuta optužnica.

3. 5. Napad na L. A. kod Hemijskog fakulteta

Dva mladića napala su L. A. (19) ispred Hemijskog fakulteta u Beogradu 29. septembra uveče.

---

²² “Napad na dve lezbejke i njihovog prijatelja u centru Beograda”, saopštenje GSA, Beograd, 9. jul 2008. godine

²³ “Od homoseksualca iznudili 100.000 dinara”, Glas javnosti, str. 10, 12. septembar 2008. godine

²⁴ “Uhapšeni zbog ucenjivanja gej mladića”, Blic, str. 14, 12. septembar 2008. godine

²⁵ “Ucenjivali homića!”, Press, str. 12, 13. septembar 2008. godine

“Prolazio sam pored zgrade Hemijskog fakulteta oko 22 časa. Na glavi sam nosio šešir. Dva klasična ‘dizelaša’, malo starija od mene, sedela su na stepeništu ulaza fakulteta. Kada su me videli ustali su i krenuli prema meni. Imali su po sto kilograma, spojene obrve i nosili su patike sa federima.

Jedan je stao ispred, a jedan iza mene. Upitali su me zašto nosim šešir i zašto sam peder. Ja sam se zbunio i počeo da paničim. Sledio sam se. Tražili su od mene da skinem šešir. Pošto sam ćutao, ovaj iza mene me je gurnuo. Pošto imam problema sa niskim pritiskom, od uzbuđenja sam počeo da osećam nesvesticu i stropoštao sam se na haubu automobila parkiranog kod zgrade fakulteta. Sledeće čega se sećam je da njih dvojica beže od mene i da mi prilazi neki prolaznik. On me je smirio i čak me otpratio do Franuske ulice. Ponudio mi je čak i da me otprati do kuće, ali sam ja to odbio.”²⁶

3. 6. Homoseksualnost kao izgovor za pljačku

Tokom 2008. godine GSA je registrovala dva sudska postupka u Okružnom sudu u Novom Sadu u kojima su optuženi koristili strategiju tzv. “odbrane u stanju gej panike”. Pri ovoj strategiji odbrane, počinioci krivičnih dela tvrde da su delo počinili u stanju smanjene uračunljivosti zbog toga što je žrtva istog pola pokušavala da ostvari seksualni kontakt sa njima.

Krivično veće Okružnog suda u Novom Sadu kojim je predsedavala sudija Zlata Rodić Knežević osudilo je Ljumnim Ahmetija (1986) iz Novog Sada na jedinstvenu kaznu zatvora u trajanju od dve godine za tri krivična dela razbojništva iz člana 206 st 3 Krivičnog zakonika, a za isto krivično delo osuđen je i Nikolić Savica (1987) iz Novog Sada na godinu dana zatvora.

Okružni sud je utvrdio da je Ljumnim Ahmeti 5. novembra 2007. godine, po prethodnom dogovoru sa NN licem, primenom sile, od V. D. iz Novog Sada oduzeo u Bulevaru Jaše Tomića mobilni telefon, 20 evra i 2.500,00 dinara.

Ljumnim Ahmeti prišao je žrtvi sa leđa i udario ga više puta, a njegov NN saučesnik sa prednje strane, vičući “daj nam telefon pederu”. Uplašen, oštećeni je počeo da beži u unutrašnjost parka, gde su ga Ljumnim Ahmeti i NN lie sustigli i oborili ga na travu. Jedan od njih je oštećenom svojim kolenom pritisnuo glavu, dok ga je drugi udarao po celom telu nanevši mu time lake telesne povrede, da bi mu zatim iz džepova jakne oduzeli mobilni telefon marke “Nokia” 6111 i iz novčanika 20 evra i 2.500,00 dinara, ukupno vrednosti od 16.000,00 dinara. Nakon toga su se udaljili sa mesta napada, a kasnije tokom dana su prodali mobilni telefon S.M. iz Novog Sada za 3.000,00 dinara.²⁷

---

²⁶ Izjava L.A, Dokumentacija GSA, Beograd, 30. septembar 2008. godine

²⁷ Saopštenje Okružnog suda u Novom Sadu, 4. jul 2008. godine

Ovo nije jedina pljačka koju je na isti način izveo Ljumnim Ahmeti.

Na isti način su Fidan Raka (1986) i Ljumnim Ahmeti 14. aprila 2007. godine, pretukli i opljačkali Doljana Garića (1941) iz Mandelosa kraj Sremske Mitrovice. Fidan Raka je u istrazi rekao da ga je oštećeni, navodno, "pipkao" želeći seksualni odnos s njim, što je bio povod za početak sukoba.

Kada je policija došla u Ulicu Sime Matavulja u Novom Sadu da bi privela Raku i Ahmetija, oni su pobjegli u nepoznatom pravcu, a nisu se pojavili ni na suđenju 13. oktobra 2008. godine.

Na glavnom pretresu saslušan je oštećeni Garić, koji je posvedočio su ga pomenutog dana, kod parka, dvojica mršavih mladića srednjeg rasta upitala koliko ima sati, a kada je on pogledao u časovnik, usledio je munjevit napad: oborili su ga na zemlju, istukli ga, sa vrata strgnuli zlatan lančić i oteli mu novčanik u kojem je bilo nekoliko stotina evra i nekoliko hiljada dinara.

Kada mu je predočeno šta je Fidan Raka rekao pred istražnim sudijom, zbunjeni 67-godišnjak se prvo dva puta prekrstio, a potom, odmahujući rukama, demantovao njegove navode.²⁸

---

²⁸ "Navodni homoseksualci opet izgovor za pljačku", Dnevnik, str. 9, 14. oktobar 2008. godine

Pravo na javno okupljanje

LGBT populacija u Srbiji još uvek nije ostvarila svoje pravo na javno okupljanje, ali se javni prostor za iskazivanje političkih stavova LGBT pokreta ipak širi. Levičarski antifašistički pokret pokazao se kao saveznik LGBT pokreta, integrišući ga u svoje dve javne manifestacije.

1. Zrenjaninski antifašistički festival

U zrenjaninskom Kulturnom centru 6. i 7. juna 2008. godine održan je Zrenjaninski antifašistički festival (ZAF) u čijem programu je bila i tribina na kojoj su učestvovalе predstavnice i predstavnici Queer Beograd kolektiva. Upravo zbog ovoga ekstremni desničari i neonacisti najavljivali su napade na festival, ocenjujući da je prikrivena namera ZAF-a organizovanje gej parade.

“Ukoliko ovaj njihov skup prođe bez incidenata, onda će to biti velika srpska sramota i velika sramota našeg pokreta. U Vojvodini ima zaista mnogo aktivista Nacionalnog stroja i ‘Krv i čast’ i mnogo iskrenih srpskih nacionalista. Nastrani, pošto se boje da otvoreno prave svoje parade jer dobro znaju šta ih čeka, služe se ovakvim trikovima i pod maskom antifašizma legalno drže svoje tribine”, jedna je od brojnih otvorenih pretnji koje su nacisti uputili učesnicima festivala i javnosti na Internet forumu sajta neonacističkog vođe Gorana Davidovića Firera.²⁹

Pored pretnji, kao vid pritiska na organizatore, neonacisti su objavljivali i fotografije javnih ličnosti koje su ranije podržavale LGBT populaciju, između ostalih, novinarka Nadežde Gaće, aktiviste Anarhosindikalne inicijative Ratibora Trivunca, književnice Anabele Basalo, glumice Lene Bogdanović, slikarke Biljane Cincarević, itd.

Internet forumi su sve do protesta povodom izručenja haškog optuženika Radovana Karadžića i antifašističkog protesta oktobra 2008. godine služili kao mesto na kome su se neonacisti dogovarali o napadima na svoje neprijatelje i bilo je sasvim očekivano da će svoje pretnje ZAF-u i ostvariti.

Gradonačelnik Zrenjanina Goran Knežević apelovao je na policiju da uloži maksimalne napore da festival protekne bez neprijatnosti. On je uputio dopis Odeljenju unutrašnjih poslova u tom gradu u kome se ukazuje na mogućnost izazivanja incidenata.³⁰

---

²⁹ “Neonacisti prekidaju antifašistički festival?”, Građanski list, 4. jun 2008. godine

³⁰ “Zrenjanin: Antifašistički festival”, Agencija Beta, B92, 6. jun 2008. godine

Na jednoj od debata prvog dana festivala povela se i živa debata da li je moguće na jednom mestu u antifašističkom frontu okupiti tako različite grupe kao što su fudbalski navijači antifašisti i LGBT pokret. Majda Puača iz Queer Beograd kolektiva je tako navela primer antifašističkog protesta u Novom Sadu 7. oktobra 2007. godine kada je aktivistima ove grupe bilo onemogućeno da razviju duginu zastavu u povorci. Predstavnik organizatora tog protesta Zoran Petakov je insistirao da je njemu podjednako stalo do svih koji antifašistički misle. Sam događaj na protestu u Novom Sadu je ocenio kao incident koji iz tehničkih razloga nije bio rešen na zadovoljavajući način po aktiviste Queer Beograd kolektiva pošto na vreme nisu intervenisali kod organizatora.³¹

Prve večeri Festivala u parku pored Kulturnog centra napadnuti su članovi jednog benda koji je nastupao, gde nije bilo pripadnika policije i gde ulična rasveta nije najbolja. Prema rečima organizatora, do napada je došlo i pored velikog broja policajaca koji su obezbeđivali skup ali na sreću, nije bilo povređenih. Iste večeri koncert u okviru Zrenjaninskog antifašističkog festivala u amfiteatru Kulturnog centra prekinut je zbog anonimne dojave o podmetnutoj bombi. Incident se dogodio oko 23 sata, posetioci su evakuisani, a posle pregleda koji je izvršila protivdiverzantska ekipa zrenjaninske policije utvrđeno je da je dojava bila lažna. Festival je, nešto posle ponoći, nastavljen. Jedna od učesnica Antifašističkog festivala, Sanja Miljanović iz Rijeke, kaže da je u subotu provokacija bilo u nekoliko navrata, kada su nepoznate grupe ljudi pokušavale da preskoče ogradu amfiteatra.³²

Zrenjaninska policija uhapsila je Duška V. (24) iz Aradca zbog sumnji da je uputio lažnu dojavu o postavljenoj bombi.

Policija je saopštila da postoji osnovana sumnja da je Duško V, putem mobilnog telefona pozvao dežurnu službu Policijske uprave u Zrenjaninu i prijavio da je u Kulturnom centru postavljena eksplozivna naprava.

U to vreme u Kulturnom centru bilo je oko 500 posetilaca..³³

2. Antifašistička kampanja

Antifašistička kampanja (AFK) je bila ključni momenat za politički "coming out" LGBT pokreta u Srbiji u 2008. godini. Iako možda nije bio medijski pokriven u LGBT kontekstu kao neke druge aktivnosti LGBT organizacija (kampanja "Ljubav na ulice, huligane u zatvore", Queer Beograd festival, Pisma Evrovizije, Predsednički hotlajn GSA, Izveštaj "Predrasude na videlo – Homofobija u Srbiji", ovaj skup i sve što mu je prethodilo omogućio je vrlo jaku društvenu integraciju LGBT aktivista i velikog dela pokreta u glavne političke tokove.

---

³¹ "Interni izveštaj GSA o Zrenjaninskom antifašističkom festuvalu", GSA; jun 2008. godine

³² "Od napada do lažne dojave o podmetnutoj bombi", Danas, 9. jun 2008. godine

³³ "Uhapšen zbog lažne dojave", Tanjug, B92, <http://www.b92.net/info/vesti/index>.

Povod Antifašističkoj kampanji bila je najava marša neonacista u Srbiji, koji je bio najavljen pod imenom "Marš za jedinstvo Srbije", a kao organizatori u javnosti su se pojavili "Nacionalni stroj" i "Krv i čast".³⁴

Specifičnost Antifašističke kampanje je što je ovo prvi politički događaj koji je uspešno prebačen iz cyber u realni javni prostor. Kao odgovor na Internet najavu neonacističkog marša nekoliko antifašističkih aktivista pokrenulo je Facebook grupu "Sprečimo da nacisti marširaju Beogradom",³⁵ koja je vrlo brzo okupila preko 10.000 ljudi.

Masovnost ove grupe dala je početni zamajac antifašističkim aktivistima u skretanju pažnje javnosti na najavljeni marš, a kasnije su uspešnim spinovanjem mediji posvetili punu pažnju aktivnostima antifašista i reakcijama države i političara, pa je i Javni servis Radio televizija Srbije u svojoj udarnoj emisiji "Da Možda Ne" obradio temu fašizma među mladima u Srbiji.³⁶

LGBT kontekst je dat antifašističkom skupu na više načina. Od samog početka u organizaciju AFK bili su uključeni aktivisti GSA kroz organizacioni odbor, a u širem aktivističkom jezgru bili su uključeni i aktivisti drugih LGBT organizacija.

Među govornicima na AFK skupu 11. oktobra 2008. godine bilo je i troje predstavnika LGBT pokreta: Marko Jurčić, antifašistički aktivista i organizator Zagreb Pride, Zoe Gudović iz Queer Beograd kolektiva i Boris Milićević iz GSA.

Takođe, i sama ikonografija pokazivala je da je skup LGBT afirmativan. Na skupu su zapažene zastave duginih boja, queer anarhističke zastave kao i parole "Ćutiš o homofobiji? Onda ćuti o antifašizmu!"

Neonacisti su jasno prepoznali učešće LGBT pokreta u AFK.

"Iza tog skupa stoji najgori antisrpski ološ: soroševske NVO, anarhisti, čedisti, pederski aktivisti i ostali bezbožnici koji su svi do jednog ispali iz komunističkog šinjela. Čvrsto smo rešeni da se borimo i izborimo protiv crvene kuge u svim njenim oblicima. Ne želimo da dozvolimo komunističkom ološu da svoje zločinačko delovanje krije iza navodne 'borbe protiv fašizma', budući da su upravo u to ime počinili najveće zločine nad srpskim narodom", saopštila je klero-fašistička organizacija "Obraz".³⁷

"Obraz" je pre skupa najavljivao da će "patrolirati centralnim beogradskim ulicama kako bi sprečili paradiranje bezbožnika kojima je jedini cilj borba protiv svega što je Sveto i Čestito".³⁸

---

³⁴ <http://www.srpskimars.org/>

³⁵ <http://www.facebook.com/group.php?gid=80689775436>

³⁶ "Da Možda Ne – Moje dete fašista?", RTS1, 8. oktobar 2008. godine,

³⁷ "Sa verom u Hrista protiv komunista!", saopštenje "Obraza"

³⁸ Ibid.

Pokušaj neonacista da marširaju ulicama Beograda značajno je mobilisao skoro čitavu javnost, a među onima koji su osuđivali marš našao se i osvedočeni srpski nacionalista i desničar Mirko Jović, koji je neonacistima u otvorenom pismu poručio: "Dobro vam je poznato da su ideologija i ciljevi koje zastupate deo internacionalnog nacističkog pokreta koji svuda u svetu nastupa sa zastavama na kojima su kukasti krstovi. Zahtevamo da oslobodite srpske zastave, grbove, ikone i fotografije najboljih srpskih državnika i vojskovođa i prihvatite se barjaka koji nose svi vaši istomišljenici, kao i fotografija Adolfa Hitlera, koji je vaš stvarni uzor i inspirator. Sve ovo shvatite kao najozbiljnije upozorenje. Nismo za to da vam se zabrani okupljanje bilo kada, pa ni 11. oktobra, ali sigurno ćemo mi, ako neće niko drugi, da vam zabranimo da tog dana u Beogradu nastupate pod srpskom zastavom i srpskim simbolima."³⁹

Zbog svih ovih medijskih najava sukoba, ministar unutrašnjih poslova i potpredsednik Vlade Srbije Ivica Dačić pokušao je da zabrani i nacistički marš i antifašistički skup.

"Ministarstvo unutrašnjih poslova neće dozvoliti održavanje skupova 'Marš za jedinstvo Srbije' i protest Udruženja 'Antifašističke kampanja', zakazanih za subotu 11. oktobra u Beogradu", izjavio je ministar policije Ivica Dačić.

"Nećemo dozvoliti da se u Beogradu ili bilo gde u Srbiji propagiraju nacističke i profašističke ideje", rekao je Dačić.

Dačić je ukazao da je zahtev za održavanje skupa "Marš za jedinstvo Srbije" podneo Zlatan Stojanović iz Beograda, a ne neka organizacija, i dodao da je proverom utvrđeno da je "on povezan sa neonacističkim organizacijama".⁴⁰

Ovo bi verovatno bio prvi slučaj da neko u Evropi zabrani antifašistički skup. Osim što je izazvalo burnu reakciju AFK, ovu izjavu osudila je i javnost, a parlamentarne stranke G17+, Liberalno demokratska partija, i vladajuća koalicija "Za evropsku Srbiju" su zatražile zabranu samo nacističkog marša.

Odmah nakon ovoga usledila je izjava Ivica Dačića da će biti zabranjen samo neonacistički skup i molba AFK da pomere mesto i održavanje svog skupa.⁴¹

Policija je tokom antifašističkog skupa angažovala 2,500 pripadnika na obezbeđivanju centra Beograda, a sam antifašistički skup i šetnju obezbeđivali su pripadnici Žandarmerije.

Ministarstvo unutrašnjih poslova saopštilo je da su privedena 34 pripadnika neonacističkih organizacija, od toga 10 stranih državljana - jedan Francuz, jedan Nemac, četiri Rumuna i četiri osobe iz Bosne i Hercegovine.

---

³⁹ "Moguć sukob neonacista i antifašista u Beogradu", Politika, str. A7, 8. oktobar 2008. godine

⁴⁰ "Dačića niko ne sluša, ponoviće se Novi Sad?", Glas javnosti, 10. oktobar 2008. godine

⁴¹ "Antifašisti ne odustaju", Kurir, 10. oktobar 2008. godine

Direktor Uprave policije Grada Beograda Milorad Veljović izjavio je da su osobe koje su privedene tokom protesta imale nacistička obeležja i da su verbalno izazivale policiju i učesnike antifašističkog protesta.⁴²

Osim verbalnih sukoba tokom šetnje između učesnika antifašističke protestne šetnje i grupica neonacista koji su ih okruživali na Trgu Republike, samo je zabeležen jedan incident kada je jedan od neonacista bacio baklju na kolonu antifašista. Baklja nije uletela u kolonu pošto je prethodno udarila u trolu za trolejbuski prevoz, a neonacistu je policija privela.

Policija je i ovog puta angažovala posebne ljude za obezbeđivanje novinara, trudeći se da pokaže da je spremna da profesionalno obezbeđuje javne skupove. U okviru ovih aktivnosti, predstavnici policije i predstavnici AFK su pre samog skupa održali dva sastanka, a tokom čitavog protesta i neposredno nakon njega je uspostavljena stalna komunikacija između organizatora i policije.

Nakon protesta republički tužilac Slobodan Radovanović je pokrenuo inicijativu za zabranu "Nacionalnog stroja", a Liga socijaldemokrata Vojvodine podnela je Skupštini po hitnom postupku Zakon o zabrani neonacističkih ili fašističkih organizacija i udruženja i zabrani upotrebe neonacističkih ili fašističkih simbola i obeležja.⁴³ Inicijativi LSV suprotstavila se šefica poslaničkog kluba vladajuće koalicije "Za evropsku Srbiju" Nada Kolundžija, koja je izjavila da nije dobro rešenje da postoji poseban zakon koji bi regulisao zabranu delovanja neonacističkih i fašističkih organizacija, već da, ukoliko je potrebno, treba izmeniti postojeće zakone.⁴⁴

Dva dana nakon zahteva republičkog tužioca, Ustavni sud Srbije odredio je sudiju izvestioca u slučaju zabrane "Nacionalnog stroja".⁴⁵

3. Dan ponosa

Ni sedam godina posle prvog i jedinog pokušaja organizovanja Dana ponosa 2001. godine, LGBT pokret u Srbiji još ne uspeva da organizuje glavnu manifestaciju kojom se obeležava borba za ljudska prava LGBT osoba.

Strah od nasilne reakcije ekstremističkih desničarskih grupa u Srbiji i nepoverenje prema institucijama glavni su razlozi zašto se LGBT organizacije ne odlučuju na takav korak.

Nasilje nad učesnicima Dana ponosa 2001. godine u Beogradu predstavlja jedan od najubedljivijih primera nasilja nad LGBT osobama u svetu⁴⁶ i može se reći da pokret u Srbiji opravdano strahuje.

⁴² "Antifašistički skup bez incidenata", B92, 11. oktobar 2008. godine

⁴³ "Tužilac pokrenuo zabranu Nacionalnog stroja", Agencija Beta, Mondo, 14. oktobar 2008. godine

⁴⁴ "Kolundžija: Za naciste ne treba novi zakon", Agencija Beta, Mondo, 15. oktobar 2008. godine

⁴⁵ "Određen sudija u slučaju Nacionalni stroj", Mondo, 16. oktobar 2008. godine

⁴⁶ "Pride parade", Wikipedia, slobodna enciklopedija,

Ove godine Dan ponosa je obeležen prigodnim tekstovima⁴⁷ i zajedničkom konferencijom za medije Labrisa i GSA. Sama konferencija je pokazala da se situacija promenila u prethodnih sedam godina, pošto je na njoj učestvovala i predstavnic Saveta Evrope. SE je LGBT populaciju, pored nacionalnih manjina i verskih zajednica, stavio u fokus svojih aktivnosti na praćenju stanja ljudskih prava u Srbiji, a GSA je ostvarila stalnu komunikaciju sa ovom evropskom institucijom.

Takođe, mora se istaći i da je beogradska policija, koja bi bila najodgovornija za bezbednost učesnika eventualnog Dana ponosa, pokazala da je značajno promenila svoj odnos prema LGBT populaciji (videti poglavlje VI, odeljak 1 ovog izveštaja).

Još bitnije, antifašistički skup u Beogradu 11. oktobra pokazao je da je policija u Srbiji spremna da profesionalno obezbedi skup visokog rizika. GSA ne vidi značajnu razliku u nivou rizika ovog protesta i budućeg Dana ponosa. Oba skupa imaju iste protivnike, a sam antifašistički skup je od tih protivnika bio okarakterisan kao gej parada.

Poredeći situaciju 2001. godine i sadašnju dolazi se do toga da LGBT organizacije sada imaju mnogo veću podršku medija⁴⁸, međunarodnih organizacija, pojedinih političkih partija i državnih institucija i mainstream organizacija za ljudska prava, o čemu se detaljnije govori u posebnim odeljcima ovog izveštaja, što je dodatni argument za održavanje gej parade.

Ostaje zaključak da je trenutno najveća prepreka održavanju Dana ponosa nedovoljan kapacitet za saradnju samih LGBT organizacija. Iako je LGBT pokret značajno ojačao u međuvremenu, njegova glavna slabost je nepostojanje zajedničke strategije. Ukoliko zaista žele da postanu efikasne, LGBT organizacije će morati da nauče da međusobno sarađuju oko glavnih pitanja.

---

⁴⁷ "Dan ponosa obeležava se ćutanjem", *Danas*, str. 8, 27. jun 2008. godine

⁴⁸ Najsimptomatičniji primer promene

Odnos državnih organa prema LGBT populaciji

Republika Srbija je u više navrata tokom 2008. godine pokazala da je napravila pomak u prihvatanju LGBT populacije i pokreta. Ipak, mora se istaći da država uglavnom vodi reaktivnu politiku. Još uvek se ne vodi jednaka politika afirmacije i inkluzije svih manjina i diskriminiranih u Srbiji, gde je LGBT populacija svojevrsni lakmus test kako za državne institucije, tako i za same državne funkcionere.

Kao najbolji primer ove tvrdnje može poslužiti i istraživanje GSA o homofobiji u Srbiji, čiji je jedan od bitnih delova bilo i dubinsko intervjuisanje donosioca odluka. Nažalost, intervjui sa predstavnicima institucija su bili jedini neuspeli deo istraživanja.

Ostalo se samo na pokušaju. Planirano je bilo da se uradi devet dubinskih intervju sa predstavnicima sledećih institucija: Ministarstvo unutrašnjih poslova, Ministarstvo pravde, Ministarstvo za rad i socijalnu politiku.

Intervjui nisu urađeni u institucijama iz nekoliko razloga: u Ministarstvu unutrašnjih poslova su rekli da nemaju osobe koje bi na tu temu razgovarale sa saradnicima CeSID-a, koji je vršio istraživanje za potrebe GSA; Ministarstvo za rad i socijalnu politiku je izrazilo spremnost, ali nadležni usled obaveza nisu imali dovoljno vremena, dok je u Ministarstvu pravde urađen jedan intervju, ali odgovori nisu bili relevantni sa stanovišta istraživanja.⁴⁹

1. Ministarstvo unutrašnjih poslova

Ministarstvo unutrašnjih poslova (MUP) Srbije je učinilo relativno značajne pomake u radu sa LGBT populacijom i saradnji sa organizacijama, ali je to još uvek daleko od potrebnog i prihvatljivog. Mora se istaći da su kontakti između LGBT organizacija i policije mnogo češći. Takođe, policija se uvek odaziva na zahteve za pružanjem zaštite javnih okupljanja LGBT osoba. U samoj komunikaciji sa policajcima primećen je niži nivo netolerancije ili distance prema LGBT osobama, a često je primetan i vrlo profesionalan odnos.

Sa druge strane, sam pristup u obavljanju policijskog posla kada je u pitanju zaštita LGBT populacije od nasilja MUP-a Srbije je pogrešan. Iskustvo mnogih policija u svetu pokazalo je da je samo community policing⁵⁰, tj. stalna komunikacija sa ugroženom zajednicom, u konkretnom slučaju sa LGBT populacijom, jedini efikasan način za sprečavanje nasilja i zločina iz mržnje.

⁴⁹ "Preдрасуде na videlo – Homofobija u Srbiji", istraživanje javnog mnjenja, GSA, CeSID, str. 22, april 2008. godine

⁵⁰ Za više informacija o konceptu community policing posetite: <http://police.homeoffice.gov.uk/community-policing/> (Velika Britanija), <http://www.cops.usdoj.gov/> i <http://www.policing.com/> (SAD), a za detaljnije istraživanje iskoristite resurs listu sajta australijske vlade: <http://www.aic.gov.au/policing/community.html>. O primeni ove policijske politike za zaštitu LGBT populacije kao odličan primer može poslužiti sajt mančesterske policije: <http://www.pfc.org.uk/node/382>

Srpska policija odbija da primeni ovaj koncept kada je u pitanju LGBT zajednica. U dva navrata, krajem 2007. i početkom 2008, Labris i GSA su se obraćali MUP-u iskazujući želju za uspostavljanjem stalne komunikacije u cilju kvalitetnije zaštite LGBT populacije, ali policija nije dala odgovor.

Policija u Beogradu je tokom 2008. godine iskazala spremnost da pruži zaštitu javnim okupljanjima LGBT osoba. Glavni razlog za to je bila eskalacija nasilja i napada na mesta okupljanja LGBT osoba tokom, a posebno u drugoj polovini 2007. godine. O ovome je GSA pisala u svom prethodnom godišnjem izveštaju. Može se reći da je beogradska policija od novembra 2007. godine počela sistematski da štiti mesta okupljanja LGBT osoba.

Drugi bitan događaj za odgovorniji rad policije sa LGBT zajednicom bilo je održavanje Pesme Evrovizije u Beogradu u maju 2008. godine. Ovaj muzički festival, jedan od najvećih u svetu, ima značajnu bazu obožavalaca među LGBT osobama i svake godine grad domaćin postaje na nedelju dana svojevrsna "gej prestonica" Evrope.

LGBT organizacije u Srbiji su mesecima pre održavanja festivala o ovome obavestile i organizatore i policiju, koji su bili potpuno nesvesni tog aspekta Pesme Evrovizije. Tek kada je klerofašistička organizacija "Obraz" počela da preti da će napadati gejeve tokom festivala organizatorima, policiji i čitavoj javnosti je postalo jasnije da će čitava Srbija morati da se pripremi za neke stvari na koje nije baš naviknuta.

Da se desničarske organizacije na svoj način spremaju za "Evroviziju", potvrdio nam je Mladen Obradović iz „Obraza“.

"Kao ni 2001. godine, nećemo dozvoliti promociju nakaznih i izopačenih vrednosti na ulicama Beograda, koji je pored Moskve, jedina evropska metropola u kojoj do sada nije bilo gej parade", kaže Obradović, ali dodaje da ni njima ne pada na pamet da "idu po kućama i zaviruju u nečije krevete"... Organizatori, međutim, kažu da nemaju bojma o masovnom dolasku gejeva u Beograd za nekadašnji "Dan mladosti".

"Mi ne organizujemo njihov dolazak, pa zato ne možemo brinuti o njihovoj bezbednosti", izjavio je za "Alo!" PR "Evrovizije" Aleksandar Radoš. Iz policije su nam rekli da su, "kad su velike manifestacije u pitanju, uvek spremni", tako da su njihove ekipe pripremljene i za predstojeći veliki događaj.⁵¹

Iako je ovom pretnjom "Obraz" pokušao da zastraši LGBT fanove "Evrovizije" postignut je upravo suprotan efekat – značajno je podignuta pažnja evropske LGBT zajednice i čitave javnosti u Srbiji. Nakon ovoga, od same "Evrovizije" i evropskih LGBT organizacija, preko diplomatskog kora, do domaćih LGBT organizacija i medija, usledili su brojni pritisci na vlasti u Srbiji da spreči bilo kakvo nasilje nad gostima festivala.

---

⁵¹ "Dan gej mladosti", Alo!, str. 3, 7. april 2008. godine. Slične pretnje Obradović je izneo na još par mesta u štampanim medijima, videti: "Homo frka!", Gazeta, str. 7, 10. april 2008. godine

Na zahtev GSA 24. aprila 2008. godine u zgradi RTS-a održan je sastanak predstavnika GSA sa predstavnicima organizacionog odbora i predstavnicima MUP-a, zaduženim za bezbednost manifestacije.

Sastanku su između ostalih prisustvovali: Sandra Suša, izvršni producent Pesme Evrovizije 2008, pukovnik Zoran Alimpić, zamenik načelnika Uprave policije Ministarstva unutrašnjih poslova i pukovnik Slobodan Vukolić, zamenik načelnika Policijske uprave Grada Beograda.

Predstavnici policije su na sastanku rekli da će se sa posebnom pažnjom odnositi prema održavanju Pesme Evrovizije, kao i da preduzimaju sve mere iz njihove nadležnosti u vezi bezbednosti ove manifestacije.

Predstavnici policije su obavestili GSA da će značajno povećati nivo angažovanosti kapaciteta tokom manifestacije, kako u Beogradu, tako i u celoj Srbiji. Takođe, obezbeđivaće sva mesta na kojima će se okupljati gosti, od graničnih prelaza preko smeštajnih kapaciteta, turističkih atrakcija, do mesta održavanja manifestacije, pratećih događanja, ugostiteljskih objekata i mesta okupljanja gostiju.

Takođe su naglasili da su svesni rizika održavanja ovakve manifestacije u Beogradu, kao i da će se policija, u nameri da spreči i sankcioniše svaku vrstu incidenata, prema svim građanima i gostima tokom manifestacije jednako odnositi, bez obzira na njihovu seksualnu orijentaciju ili pripadnost bilo kojoj grupi ili organizaciji, što uključuje i pripadnike LGBT populacije.

Oni su istakli i spremnost na saradnju sa LGBT organizacijama u Srbiji na prevenciji i suzbijanju nasilja nad LGBT osobama, kako za vreme održavanja Pesme Evrovizije, tako i ubuduće.

GSA je obavestila organizatore i predstavnike MUP-a da će i pored njihovih uveravanja da su preduzeli sve bezbednosne mere kako bi zaštitili sve goste i učesnike Pesme Evrovizije, pomno pratiti razvoj situacije i sa svojim domaćim i stranim partnerima na vreme reagovati u bilo kom slučaju najave nasilja ili njegove realizacije.

Sve ovo je dovelo do toga da beogradska policija tokom celog maja posveti značajnu pažnju bezbednosti LGBT populacije u gradu. Policija je insistirala na redovnom kontaktu i razmeni informacija sa LGBT organizacijama, pre svega GSA i Labrisom. Takođe, mapirala je sva postojeća i potencijalna privremena mesta okupljanja LGBT populacije i ostvarila kontakt sa njihovim vlasnicima. U nekoliko situacija, prilikom pokušaja okupljanja članova "Obraza" i drugih ekstremističkih organizacija policija je pojačano pokrivala ova događanja.

Pesma Evrovizije i Antifašistički skup oktobra 2008, kao i zaštita javnih mesta okupljanja i manifestacija LGBT osoba pokazuju da policija može uspešno da obavlja svoje dužnosti kako bi zaštitila LGBT populaciju. Glavni nedostatak u svakodnevnim policijskim aktivnostima je što ne postoji jasno formirana politika rada sa LGBT populacijom i baš zbog toga se javljaju i najveći problemi. Tako je policija angažovala značajne resurse na zaštiti festivala Queer Beograd, ali se nasilje ipak dogodilo zato što nije detaljno razrađena strategija zaštite čitavog kraja u kome se održavala ova manifestacija.

Takođe, postoji značajna razlika u odnosu policije prema LGBT osobama i organizacijama među organizacionim jedinicama policije i njenim pripadnicima pojedinačno. Tako OUP Stari Grad, Vračar ili Uprava policije Grada Beograda potpuno profesionalno reaguju na prijave skupova LGBT osoba ili nasilja nad njima. Sa druge strane, primećeni su problemi u komunikaciji sa OUP Novi Beograd i Palilula u slučajevima pretnji Lazaru Pavloviću i Borisu Milićeviću, kao i u rešavanju slučaja nanošenja teških telesnih povreda D. N.-u iz Novog Beograda.

2. Ministarstvo za ljudska i manjinska prava

Ministarstvo se u vezi sa LGBT populacijom u Srbiji prvi put javno oglasilo prilikom napada na učesnike Queer Beograd festivala, najoštrije ga osudivši.

U saopštenju ono je podsetilo da svaki pojedinac, bez obzira na različitosti, uživa sva prava zajamčena Ustavom kao i svi drugi i da razlike u našem društvu predstavljaju potencijal, a ne pretnju.⁵²

Ministarstvo za ljudska i manjinska prava je odigralo značajnu ulogu u izradi Nacrta zakona o zabrani diskriminacije, predstavljenog javnosti u drugoj polovini novembra u Kragujevcu, Novom Sadu i Beogradu. Koalicija protiv diskriminacije je vodila više godina svojevrtni rat sa Ministarstvom rada i socijalne politike koje je izradilo 2005. godine neprihvatljivi model Zakona o zabrani diskriminacije.

Novi nacrt zakona daje jasnu definiciju posebnog slučaja diskriminacije po osnovu seksualne orijentacije i rodnog identiteta, što je minimum na koji LGBT organizacije smeju da pristanu.

Ministarstvo za ljudska i manjinska prava je uspostavilo redovnu komunikaciju sa LGBT organizacijama i redovno ih poziva na skupove koje organizuje (npr. Savetovanje za branitelje ljudskih prava, 18. decembar 2008. godine), a krajem novembra ministarstvo je poslalo i LGBT organizacijama pristupni formular u okviru poziva za saradnju nevladinim organizacijama.⁵³

---

⁵² "Državni organi osudili napad na Kvir Beograd", Mondo, 22. septembar 2008. godine

⁵³ "Poziv za saradnju nevladinim organizacijama", Ministarstvo za ljudska i manjinska prava, 24. novembar 2008. godine

Prilikom predstavljanja Drugog periodičnog izveštaja Srbije o primeni Međunarodnog pakta o građanskim i političkim pravima (UPR) državni sekretar ministarstva Marko Karadžić je na okruglom stolu u Beogradu ocenio da su u Srbiji napravljeni pomaci u oblasti zaštite ljudskih prava, ali da još ima mesta za poboljšanje položaja ugroženih manjinskih kategorija, kao što su romska populacija, invalidi, seksualne manjine i samohrane majke.⁵⁴

Koliko je državi jasno da više ne može da izbegava pitanje diskriminacije LGBT osoba pokazuje i izjava Srbije prilikom samog usvajanja UPR pred Savetom Ujedinjenih nacija za ljudska prava da će tokom 2009. godine usvojiti opšti antidiskriminacioni zakon kojim će biti zabranjena i diskriminacija na osnovu seksualne orijentacije. Tokom rasprave mnoge članice UN su upozorile na nepostojanje ovog zakona i apelovale na Srbiju da preduzme mere za eliminisanje diskriminacije na osnovu roda, rase, etničkog porekla, invaliditeta i seksualne orijentacije.⁵⁵

Srbija je još jednom podržala LGBT populaciju pred UN tokom poslednjeg zasedanja Generalne skupštine u decembru 2008. godine kada je doneta izjava o opštoj dekriminalizaciji homoseksualnosti kojom je zahtevano da se prestane krivično gonjenje i diskriminacija LGBT osoba. Srbija je bila među 66 članica UN koje su potpisale ovu izjavu.⁵⁶

3. Ministarstvo rada i socijalne politike

Srbija ni ove godine nije donela opšti antidiskriminacioni zakon, ali se mora istaći da je Ministarstvo rada i socijalne politike konačno uradilo verziju Zakona o zabrani diskriminacije koji će biti prihvatljivo i efikasno sredstvo za borbu protiv diskriminacije pripadnika i pripadnica manjina u Srbiji. Naša zemlja se ulaskom u Savet Evrope 2003. godine obavezala da će doneti prihvatljiv opšti antidiskriminacioni zakon, ali ispunjenje te obaveze uspešno izbegava više od pet godina.

Organizacije za ljudska prava su vodile višegodišnji rat sa ministarstvom oko donošenja ovog zakona. Ministarstvo na čelu sa Rasimom Ljajićem je krajem 2006. godine izradilo neprihvatljiv model zakona kome su nedostajale definicije posebnih slučajeva diskriminacije.

Koalicija protiv diskriminacije je izradila svoj predlog koji je sadržao detaljne definicije posebnih slučajeva diskriminacije među kojima i diskriminacija na osnovu rodnog identiteta i seksualne orijentacije.

Višegodišnji sukob KPD i ministarstva je kulminirao početkom oktobra 2008. godine

---

⁵⁴ "U Srbiji napravljen pomak u oblasti zaštite ljudskih prava", agencijska vest, Tanjug, 28. novembar 2008. godine

⁵⁵ "Review of Serbia", International Service for Human Rights

⁵⁶ UN: General Assembly Statement Affirms Rights for All

kada je 95 nevladinih organizacija javno zahtevalo hitno donošenje predloga zakona koji uradila Koalicija i odbacilo model ministarstva.⁵⁷ Mesec dana kasnije, 12. novembra 2008. godine, ministarstvo je javnosti ponudilo novi nacrt u koji je uključena i definicija diskriminacije na osnovu rodnog identiteta i seksualne orijentacije.⁵⁸

GSA ima razloga za umereni optimizam kada je u pitanju ovaj zakonski predlog. Sam tekst nacrta sistematski uključuje zaštitu od diskriminacije LGBT osoba od definicije pojmova "diskriminacija" i "diskriminatorno postupanje" u članu 2,⁵⁹ preko definicije teških oblika diskriminacije u članu 13⁶⁰ i posebnog oblika diskriminacije u članu 21,⁶¹ do definisanja novčanih kazni u članu 57.⁶²

Takođe, u članu 10 ovaj nacrt pruža po prvi put efikasnu zaštitu od ekstremističkih organizacija koje se udružuju radi vršenja diskriminacije kao i od upotrebe govora mržnje, u članu 11.⁶³

Takođe, očigledno je da ovaj nacrt predstavlja rezultat dogovora u vladajućoj koaliciji, ali još ostaje da prođe Vladu Srbije i skupštinsku raspravu pre usvajanja, pa ostaje strah da u ovom procesu može doći do njegovih izmena. Kao što pokazuju i najnovija događanja u SAD, gde je na poslednjim predsedničkim izborima pobedio Barak Obama, a istovremeno je na referendumu zabranjeno sklapanje istopolnih brakova, prava LGBT osoba predstavljaju test na kome padaju mnogi. U suštini, usvajanje odredbi zakona kojima se štiti LGBT populacija zavisi od Demokratske stranke iz vladajuće koalicije, pošto se očekuje da ih G17 plus podrži. Čak uz protivljenje Socijalističke partije Srbije, saglasnost DS, G17 plus i Liberalno demokratske partije i manjinskih stranaka omogućava usvajanje ovih odredbi.

4. Ministarstvo kulture

Država je pokazala da postepeno menja odnos prema LGBT zajednici u Srbiji i time što je Ministarstvo kulture Vlade Srbije novembra 2008. godine donelo odluku da dodeli 256.500 dinara iz budžeta za web portal www.queeria.com.⁶⁴

Violeta Ćorić, načelnica Odseka za ostvarivanje i unapređivanje prava na informisanje i razvoj medijskog pluralizma pri Ministarstvu kulture, za beogradski dnevnik "24 sata" izjavila je da svaki građanin ima pravo da bude objektivno informisan, bilo da se radi o nacionalnim manjinama ili gej i lezbejskoj populaciji.

“O tome ko će dobiti novac odlučivala je petočlana komisija, koja je odluku donela konsenzusom”, izjavila je Ćorićeva.⁶⁵

U dva navrata ukupno je podeljeno 42 miliona dinara za dela koja doprinose pravovremenom i objektivnom informisanju i medijskom pluralizmu.

Dušan Radulović, glavni i odgovorni urednik Radio Beograda i jedan od članova komisije rekao je za dnevni list “Politika” da je pristiglo oko 200 projekata.

“Smatrali smo da internet-sajt Kvirije koji, kako je navedeno u prijavi, ima za cilj širenje saradnje, može da koristi razumevanju u sredini u kojoj ima homofobije. Dopis je bio intoniran tako da nas je ubedio da portal može da pomogne da se ljudi bolje upoznaju sa sugrađanima koji žive pokraj njih, a imaju sva prava dok ne počnu da ugrožavaju druge. Odlučivao je kvalitet projekta, izgled portala dostupnog svakome, bez agresivnosti koje organizacije te vrste ponekad imaju. Dakle, jedna stvar, em savremena, em potrebna ovom našem društvu”, obrazložio je Radulović odluku komisije.⁶⁶

Queeria centru je Ministarstvo 2003. godine dodelilo 100.000 dinara, ali je tadašnji novopostavljeni ministar Dragan Kojadinović poništio konkurs, a njegov savetnik Bora Đorđević je nakon poništavanja konkursa izjavio “da mu ne pada na pamet da daje pare za pedere”.⁶⁷

O značaju ove odluke govori i javna rasprava koja je stigla i do skupštine, gde je poslanica Nove Srbije Aleksandra Janković, jedan od najistaknutijih homofoba u Srbiji, oštro napala Ministarstvo kulture, Kviriju i celu LGBT populaciju, koristeći već izlizani argument poređenja LGBT osobama sa pedofilima, zoofilima i nekrofilima.⁶⁸

Ministarstvo kulture Srbije najavilo je početkom juna 2008. godine da će, zbog teksta objavljenog u dnevnom listu “Kurir” u kojem se podržava upotreba nasilja⁶⁹, u skladu sa odredbama zakona o javnom informisanju, kod nadležnog suda pokrenuti prekršajni postupak protiv tog dnevnog lista.

U “Kuriru”, na naslovnoj strani, objavljen je tekst čiji nadnaslov i naslov, kao i sadržaj, mogu da sugerišu i odobravaju upotrebu sile (u ovom slučaju dinamita) protiv homoseksualaca, navedeno je u saopštenju koje je potpisao pomoćnik ministra kulture Dragan Janjić.

---

⁶⁵ Ministarstvo kulture pomoglo gej veb-sajt sa 256.500 dinara, 24 sata, 27. novembar 2008. godine

⁶⁶ Vlada novčano podržala gej sajt, Politika, 28. novembar 2008. godine

⁶⁷ Ministarstvo kulture pomoglo gej veb-sajt sa 256.500 dinara, 24 sata, 27. novembar 2008. godine

⁶⁸ Prenos Skupštine: Aleksandra Janković o Kviriji, RTS 2, 1. decembar 2008. godine

⁶⁹ Dinamitom na pedere Evrosonga, Kurir, str. 11, 2. jun 2008. godine

List je, kako je naglašeno u saopštenju ministarstva, bez ikakve ograde preneo intervju sa izvesnim Predragom Radetićem koji je bio uhapšen zbog toga što je planirao da “eksplozivom prekine gej žurku učesnika i gostiju Evrovizije.

Ovakav način izveštavanja ne može se pravdati medijskim slobodama. Reč je, naprosto, o podsticanju na nasilje i otvorenom izražavanju netrpeljivosti prema jednoj manjinskoj grupi, ističe ministarstvo.⁷⁰

5. Ombudsman

Zaštitnik građana Saša Janković u nekoliko navrata je otvoreno podržao LGBT populaciju u Srbiji tokom 2008. godine.

Povodom Međunarodnog dana protiv homofobije ombudsman je 16. maja saopštio da homoseksualnost nije bolest niti zlo, ali da se ta populacija zbog svoje seksualne orijentacije i dalje suočava sa predrasudama, diskriminacijom i osudom i trpi nasilje.

“U Srbiji žive ljudi sa različitim seksualnim i rodnim identitetima i država i društvo su dužni da štite njihov integritet i ljudska prava”, naveo je Janković.

On je naveo da ugrožavanje onih koji ničim ne ugrožavaju druge nema opravdanja u zakonu, ali ni u moralu.

Homoseksualna populacija, prema njegovim rečima, “štiti se od diskriminacije različitim zakonodavnim merama, ali nam svima predstoji dug put do shvatanja da je tuđa seksualna orijentacija i rodni identitet, stvar te osobe, a da se zaštita prava na izražavanje različitosti, pa i seksualne, tiče svih nas”.

U okviru obavljanja svojih nadležnosti, zaštitnik građana je posebno ponosan na, kako smatra, iskren odnos saradnje i podrške koji je razvio sa udruženjima koja se bave zaštitom prava gej i lezbejske populacije.⁷¹

Povodom Dana ponosa Janković je 25. juna 2008. godine saopštio da je Ustavom garantovano pravo građana na slobodu mirnog okupljanja.

On je istakao obavezu državnih organa da svakome, pod zakonom predviđenim uslovima, omoguće ostvarivanje tog prava.

Ombudsman je podsetio na nasilje koje je izbilo 2001. godine u Beogradu prilikom pokušaja organizovanja Dana ponosa LGBT osoba i pozvao istaknute delatnike iz svih oblasti, a pre svih javne funkcionere, da načinom i sadržajem svog javnog delovanja stalno afirmišu ljudske vrednosti, prava i slobode, posebno tako što će podsticati uvažavanje razlika među ljudima.

⁷⁰ Ministarstvo kulture tuži “Kurir”, Borba, str. 4, 3. jun 2008. godine

⁷¹ Ombudsman: Homoseksualnost nije bolest, Mondo, 16. maj 2008. godine

Istovremeno, ombudsman je naglasio da postojanje razloga za ograničavanje slobode mirnog okupljanja na otvorenom prostoru ne sme prerasti u odvratanje građana od ostvarivanja njihove ustavom zagarantovane slobode.

Ombudsman je istakao da će pružati podršku pripadnicima LGBT populacije i njihovim organizacijama i udruženjima i Ustavom i zakonom propisanu zaštitu svaki put kad njihove slobode i prava budu povređena ili ugrožena.⁷²

Zaštitnik građana osudio je i napad na učesnike petog Queer Beograd festivala 19. septembra 2008. godine.

U saopštenju iz kabineta ombudsmana navodi se da je brzom i efikasnom reakcijom policije u zaštiti učesnika festivala pokazana odlučnost državnih organa da zaštite bezbednost svih građana, bez diskriminacije.

Janković je izrazio žaljenje što je do napada u kojem je povređeno dvoje stranih i dvoje domaćih državljana uopšte došlo naglašavajući da je time povređeno i pravo na slobodu kretanja, okupljanja kao i izražavanja sopstvenih stavova.

“Klima uzajamnog poštovanja različitosti i odsustvo intimidacije onih koji su u manjini po bilo kom ličnom svojstvu čini dobro svakom od nas, bez obzira da li pripadamo manjini ili većini. Nasilje nije ni način promene tuđih stavova ni sredstvo za zaštitu svojih, već krivično delo”, istakao je ombudsman.

Kako je naglasio, javni skupovi koje organizuju LGBT osobe nemaju za cilj propagiranje bilo kog seksualnog opredeljenja već se njima želi skrenuti pažnja javnosti na diskriminaciju građana koji pripadaju nekoj od ovih grupa.⁷³

6. Srpsko lekarsko društvo – Istopolna orijentisanost nije bolest

Krovno udruženje lekara u Srbiji, Srpsko lekarsko društvo, je 18 godina nakon Svetske zdravstvene organizacije i nekoliko godina pritisaka LGBT organizacija u Srbiji, pre svega Labrisa, priznalo da homoseksualnost nije bolest.

“Istopolna orijentisanost nije bolest”, stoji u dopisu Psihijatrijske sekcije Srpskog lekarskog društva Labrisu.

Labris je nekoliko put pokušala od različitih institucija, među kojima je i Ministarstvo zdravlja – da dobije dokaz o saglasnosti sa najvećom zdravstvenom institucijom na svetu. Prvi put, ove godine, jedna od domaćih institucija koja okuplja lekarke i lekare javno je izrekla slaganje sa SZO.⁷⁴

---

⁷² Svakom pravo na mirno okupljanje, FoNet, B92, 25. jun 2008. godine

⁷³ Državni organi osudili napad na Kvir Beograd, Mondo, 22. septembar 2008. godine

⁷⁴ Srpsko lekarsko društvo – Istopolna orijentisanost nije bolest, Labris, Saopštenje za javnost, 16. maj 2008. godine

Odnos političkih partija prema LGBT populaciji

Godina 2008. može se obeležiti i kao godina u kojoj su političari i političke stranke konačno počele da komuniciraju sa LGBT zajednicom. Prvo predsednički izbori u januaru, a zatim i parlamentarni i lokalni izbori u maju, koji su se vremenski poklapali sa Pespom Evrovizije pružili su priliku organizacijama da izvrše pritisak na političare kako bi se izjasnili šta misle o LGBT osobama. Veliki značaj su odigrali mediji koji su postali svesni da je ovo značajna tema o kojoj treba da izveštavaju, pa su i sami počeli da postavljaju pitanja političarima o LGBT zajednici.

1. Predsednički izbori 2008. godine

Po prvi put u istoriji predsedničkih izbora u Srbiji status lezbejki, gej, biseksualnih i transdžender (LGBT) osoba bio je tema o kojoj su javno davali svoje mišljenje učesnici izborne trke. Osim ovog značajnog pomaka, mora se istaći da je Srbija konačno dobila i političara koji bez rezerve javno podržava LGBT populaciju – predsednika LDP Čedomira Jovanovića.

Četvoro predsedničkih kandidata odgovorilo je na upitnik Gej strejt alijanse o statusu LGBT osoba u Srbiji: Milanka Karić, kandidatkinja Pokreta "Snaga Srbije", Ištvan Pastor, kandidat Saveza vođanskih Mađara, kandidat Reformističke stranke Jugoslav Dobričanin, tj. njegov portparol, i kandidat Liberalno demokratske partije Čedomir Jovanović.

Za uspeh ove akcije ključni faktor bio je pritisak javnosti, pre svega LGBT aktivista i medija.

GSA je u petak 11. januara sprovela akciju "Predsednički hotlajn" tokom koje su od 12

do 15 časova mnogobrojni aktivisti i aktivistkinje pozivali izborne štabove svih kandidata i postavljali im pitanja u vezi sa Upitnikom. Na osnovu povratnih informacija koje je GSA dobila od svojih aktivista, u skoro svim predizbornim štabovima data su čvrsta obećanja da će njihovi predsednički kandidati odgovoriti na upitnik, sem u štabovima Srpske radikalne stranke i Nove Srbije.

Takozvani favoriti, kandidat SRS Tomislav Nikolić i kandidat DS i, što je još bitnije, izabrani predsednik Srbije Boris Tadić nisu direktno odgovorili na upitnik GSA.

Ipak i oni su morali da odgovore medijima na pitanja o LGBT populaciji. Najistrajniji medij kada je u pitanju ova predizborna tema bio je web/wap portal Mobilne telefonije Srbije koji je svim predsedničkim kandidatima postavio pitanje da li bi podržali održavanje gej parade.

Kandidat SRS je na ovo pitanje odgovorio da ne bi podržao, ali ne bi ni sprečavao održavanje gej parade. Što je još bitnije, on bi sprečio "svakog ko to hoće da spreči".⁷⁵

Kandidat SPS Milutin Mrkonjić je na ovo pitanje odgovorio da ne razume potrebe seksualnih manjina.⁷⁶

Otvorenu homofobiju pokazao je samo predsednički kandidat koalicije DSS-NS Velimir Ilić, što je bilo i očekivano. On je za Mondo izjavio:

"Pošto kod nas već postoje "specijalisti" za gej-kampanje i veoma snažni gej-lobiji u svim važnim sferama života, od politike, do trgovine, ja bih se pre usmerio na podršku onim ljudima koji neguju tradicionalne srpske vrednosti, koje vode održanju normalnog braka, porodice i vaspitanja dece u atmosferi istinske nežnosti i ljubavi. U tom smislu, izgleda mi potrebnije da se uključim u podršku ili čak organizaciju parada za očuvanje ljudskih prava ugroženih heteroseksualaca, koji su, zbog ispravne seksualne orijentacije, više aut, nego in. Nije lako biti pozadinac, ali ja napredak ne vidim u promociji ove pozicije, ma kako ona bila svetski hit."⁷⁷

Kandidat DS i izabrani predsednik Srbije Boris Tadić sistematski godinama izbegava da se otvoreno izjasni o položaju LGBT populacije u Srbiji. Tako je i u intervjuu za Mondo na pitanje da li bi podržao održavanje gej parade on dao jedan generički odgovor koji je ponajmanje politički stav:

"Pitanje ljudskih prava manjinskih grupa ozbiljno je civilizacijsko pitanje. Naše društvo bi moralo tome da pristupa na odgovarajući način. Lična osećanja i stereotipije morali bi da se stave u drugi plan."

---

⁷⁵ Izbori 2008 – intervju – Kandidat SRS Tomislav Nikolić, Mondo, 16. januar 2008. godine

⁷⁶ Izbori 2008 – intervju – Kandidat SPS Milutin Mrkonjić, Mondo, 10. januar 2008. godine

⁷⁷ Izbori 2008 – intervju – Predsednik Nove Srbije Velimir Ilić, Mondo, 4. januar 2008. godine

Baš zbog ovakvih nastupa, GSA nije sigurna koliko je Tadić iskren u zalaganju za približavanje Evropskoj uniji, što je bila jedna od osnovnih poruka njegove kampanje, s obzirom da usvajanje evropskih vrednosti podrazumeva iskorenjivanje nasilja i diskriminacije LGBT osoba, kao i legalizaciju istopolnih partnerstava.

Kandidat LDP Čedomir Jovanović je direktno odgovorio na upitnik GSA i podržao predlog Zakona o zabrani diskriminacije koji je izradila KPD, čiji je GSA član. Takođe, on insistira na ukidanju svih diskriminatornih odredbi iz postojećih zakona, kao i uvođenja institucije "zločina iz mržnje" u krivično zakonodavstvo, čime bi se oštrije kažnjavala krivična dela sa ovim motivom.

Predsednik LDP je odgovorio GSA da svakodnevno saraduje sa LGBT osobama, kao i da je nasilje nad LGBT osobama veoma raširena i svakodnevna pojava, sa kojom se i sam sretao, kao i da će se zalagati za zakonsko sankcionisanje ovakvih slučajeva i poboljšanje zakonskih rešenja.

Čedomir Jovanović tešku poziciju LGBT populacije u Srbiji objašnjava nasleđem politike prošlosti i odsustvom reakcije državnih organa i sudstva na slučajeve nasilja i diskriminacije, kao i u brojnim propustima u Ustavu Srbije, koji je imao priliku da reguliše status LGBT populacije, ali u kome nije bilo prostora za ljude i njihove stvarne živote.

Pored opštih mera za suzbijanje diskriminacije, Čedomir Jovanović kao način za poboljšanje položaja LGBT populacije vidi i korenitu reformu obrazovnog sistema koji će mlade ljude učiti da neguju i veruju u proevropske vrednosti.

On je direktno podržao potpuno izjednačavanje istopolnih partnerstava sa bračnom, odnosno vanbračnom zajednicom. Takođe, predsednik LDP je jedini izjavio i da bi prisustvovao na eventualnom održavanju Dana ponosa. On smatra da predsednik treba da bude simbol nacionalnog jedinstva, što za njega znači jednakost i ravnopravnost svih građana. Zbog toga on misli da predsednik ima obavezu da simbolički podrži napore ljudi koji žele da žive slobodno i on će sa zadovoljstvom ispuniti tu svoju obavezu.⁷⁸

2. Parlamentarni i lokalni izbori 2008. godine

Predizborna kampanja za parlamentarne i lokalne izbore ove godine poklopila se sa pripremama za održavanje festivala Pesme Evrovizije, a kako su pretnje nacističkih organizacija u Srbiji LGBT osobama bile jedna od bitnih tema, sasvim je logično što su o tome morali i predstavnici političkih stranaka i njihovi kandidati na izborima da se izjasne.

Kandidatkinja LDP za gradonačelnicu Beograda Biljana Srbljanović je otvoreno podržala LGBT populaciju izjavivši da svaka vrsta različitosti mora da se ispolji i da se zaštiti to

---

⁷⁸ Izveštaj GSA o akciji "Predsednički hotlajn", GSA, 14. januar 2008. godine

ispoljavanje. Ona je ponovila a su aktivisti Kvirije i Gej strejt alijanse izloženi nasilju i upozorila da zbog takvog odnosa Beograd gubi potencijalne turiste. Prema njenoj proceni, dvadesetak hiljada turista gej orijentacije neće doći na Evrosong zbog straha od nasilja.⁷⁹

Kandidat SRS za gradonačelnika Beograda Aleksandar Vučić izjavio je da homoseksualci ne treba da brinu o svojoj bezbednosti u Beogradu. "Nema razloga za brigu. I za vreme Evrovizije, a i ubuduće, niko ne može da ugrožava prava ni Beograđana ni poseetilaca iz Evrope", rekao Vučić za dnevni list "24 sata".⁸⁰

I kandidat DSS-NS Aleksandar Popović je na pitanje novinara "24 sata" da li bi kao gradonačelnik Beograda dao verovatno najkraću izjavu političara o LGBT osobama: "Nikada!"⁸¹

3. Istraživanje javnog mnjenja "Predrasude na videlo – Homofobija u Srbiji"

U okviru istraživanja javnog mnjenja "Predrasude na videlo – Homofobija u Srbiji" GSA i CeSID, urađeni su u martu mesecu i dubinski intervjui sa predstavnicima sedam političkih stranaka (SRS, DS, DSS, NS, LDP, SPS i G17 plus). Intervjui su rađeni sa predstavnicima ovih stranaka na nacionalnom nivou, kao i sa predstavnicima lokalnih stranaka u dve opštine u Srbiji (Pančevu i Zaječaru).

Mora se istaći da su stranke iskazale rezervisanost prilikom određivanja predstavnika za intervjuisanje, pošto su GSA i CeSID uspeli da intervjuišu samo 13 od planiranih 21 predstavnika.⁸²

Razgovori su vođeni na osnovu vodiča koji je imao šest celina:

1. Uvodna celina odnosila se na uvrđivanje postojanja politike stranaka prema pitanju zaštite prava svih manjina;
2. Utvrđivanje postojanja politike prava seksualnih manjina;
3. Uvrđivanje elemenata politike prema pravima seksualnih manjina, ukoliko postoji, odnosno razloga za njeno nepostojanje;
4. Identifikovanje (ne)postojanja svesti i stava o ugroženosti prava seksualnih manjina, uzroka i posledica te ugroženosti;
5. Stav prema protektivnim i afirmativnim akcijama države prema seksualnim manjinama (zaštiti od nasilja, donošenje posebnih akata itd.);
6. Stav prema promociji prava seksualnih manjina.

---

⁷⁹ Srbijanović za poštovanje gej prava, Mondo, 23. april 2008. godine

⁸⁰ Policija čuva gejeve za vreme Evrosonga, 24 sata, 30. april 2008. godine

⁸¹ Neka kažu: Malo obećao, mnogo uradio!, 24 sata, 28. april 2008. godine

⁸² Ibid. str 21

3.1. Srpska radikalna stranka

Predstavnici stranke koja je doskora imala status najjače i po broju poslanika u aktuelnom sazivu parlamenta najbrojnije stranke, iz različitih razloga slabije saraduju (ili uopšte ne saraduju) sa predstavnicima nevladinih organizacija u pogledu bilo kojih pitanja. To je bio slučaj i ovoga puta, jer se do predstavnika radikala uspelo doći jedino na nivou opštinskog odbora u Zaječaru. Sagovornik je bio predsednik opštinskog odbora u Zaječaru, Jovica Mihailović.

Na ovom nivou (a nema razloga da se misli da je na nekom drugom drugačije) utvrđeno je nekoliko stvari:

- nespremnost na razgovor o temi zaštite prava seksualnih manjina
- postojanje negativnog stava prema pitanju (posebne) zaštite prava seksualnih manjina
- prikrivanje stava opštim floskulama i frazama, koje jesu „politički korektne“, ali ne govore mnogo o suštini stvari.

1) “SRS ima jasno profilisanu politiku zaštite manjinskih grupa, a to se pre svega odnosi na nacionalne manjine”. Već iz ovog odgovora se može videti da su manjine u percepciji predstavnika radikala uglavnom shvaćene samo kao nacionalne manjine.

2) Ne postoji nikakav politički program zaštite prava seksualnih manjina, a argument za to je da “ozbiljna stranka nacionalne orijentacije” tu vrstu politike ne treba ni da ima, odnosno da ima potpuno drugačije prioritete. Među tim prioritetima su, po rečima sagovornika, porodica i nacija, ali ne i manjine.

3) S obzirom da ne postoji politika zaštite prava seksualnih manjina, nema ni odgovora na ovo pitanje; nije se dobio ni odgovor zašto takve politike nema. Nema jasnog odgovora ni na pitanje o tome da li postoji ugroženost seksualnih manjina!

4) “Država je dužna da štiti sve, pa i te grupe, u meri koja bi garantovala njihovu i svačiju bezbednost, isto kao i za druge skupove i manifestacije. Nikakva posebna zaštita, jer oni za nas nisu posebni, naprotiv, smatramo da država treba da preduzme korake za njihovo lečenje.” Ovaj citat dovoljno govori o tome na koji način država treba da “postupa” po pitanju “prava” seksualnih manjina!

5) Kao i mnoge druge stvari, i pitanja prava seksualnih manjina predstavnik SRS-a vidi kao priču “nametnutu spolja”, koja je našla plodno tlo u našim nevladinim organizacijama.

3.2. Demokratska stranka

Intervjui sa predstavnicama DS rađeni su u Beogradu i Pančevu. Sagovornice su bile portparolka DS Jelena Marković i predsednica opštinskog odbora u Pančevu Vesna Martinović.

Ono što se može zaključiti iz razgovora sa predstavnicama DS jeste da postoji senzibilitet za pitanja seksualnih manjina, ali da postoji ograda od intenzivnijeg zalaganja za ovu vrstu angažovanja koja se, po rečima sagovornica, sastoji ne od njihove nespremnosti, već od "nespremnosti društva da prihvati ovakvu vrstu pojava".

1) DS ima razvijene strategije i akte koji govore o zaštiti prava manjina uopšte. Osim Programa i Statuta, zaštita prava manjina operacionalizuje se i kroz druge vidove organizovanja unutar stranke, kao što su Savet za pomoć i zaštitu osoba sa invaliditetom i Savet za nacionalne manjine. Sagovornice su istakle da je zaštita prava zapostavljenih i diskriminiranih društvenih grupa jedan od osnovnih idejnih i praktičnih elemenata politike ove stranke.

2) Stranka nema poseban dokument kojim se operacionalizuje politika prema seksualnim manjinama.

3) Nepostojanje posebne politike obrazloženo je time da je prioritet stranke u zaštiti manjinskih grupa dat pre svega onim grupama koje čine veći udeo u populaciji. Uprkos tome, DS se zalaže za uvođenje antidiskriminatornog zakona koji bi u velikoj meri "pokrio" probleme populacije seksualnih manjina.

4) Predstavnice DS smatraju da seksualne manjine u našem društvu nisu ugrožene, ali da jesu diskriminirane. One smatraju da samim tim što postoji diskriminacija u društvu, postoji i širok prostor za društvenu akciju protiv diskriminacije. To ne bi trebalo da bude zadatak samo nevladinog sektora, civilnog društva i političkih stranaka, već i državnih institucija. Diskriminacija nije organizovana, niti "dirigovana", već se nalazi više u domenu neformalnih društvenih kontakata. Sama činjenica da postoje društvene predrasude i da ljudi koji pripadaju seksualnim manjinama žive "polutajnim životom" ukazuje na određeno postojanje diskriminacije.

5) Predstavnice DS smatraju da država treba da preduzme i afirmativne i protektivne delatnosti prema politici zaštite prava seksualnih manjina. Najpre, tu je zalaganje za donošenje antidiskriminativnog zakona i zalaganje za poštovanje već postojećih zakona u kojima se delimično sankcioniše diskriminacija. Dalje, smatra se da država treba da pomaže i "senzibilisanju" javnog mnjenja, kroz pomoć civilnom sektoru, koji treba da radi na promociji prava seksualnih manjina. Kada je reč o fizičkoj zaštiti npr. skupova i gej parada, stav je da, ukoliko bi se oni održavali, mere zaštite treba da budu veće od uobičajenih. Međutim, iskazana je sumnja u to da je naše društvo spremno da prihvati takvu vrstu događaja i da bi njegovo organizovanje imalo kontraefekte.

6) Kada je reč o stavu prema aktivnoj promociji prava seksualnih manjina, jedna od sagovornica je napravila poređenje sa promocijom prava žena – promocija prava žena definitivno je poboljšala njihov položaj u meri u kojoj se danas žene doživljavaju kao ravnopravne u, na primer, javnom životu. Kroz tu analogiju, smatra se da je potrebno govoriti i o pravima seksualnih manjina, jer se na taj način vremenom vrši promena stava javnog mnjenja prema ovom pitanju, što je neophodno za sprečavanje diskriminacije. Stav ove stranke je da, ukoliko želimo da se nazovemo normalnom, demokratskom državom i društvom, moramo vremenom da prihvatimo i postojanje i prava seksualnih manjina. "Ova tema bi trebalo da bude nešto oko čega ne bi trebalo ni da se raspravlja, da bude sastavni deo naših života, da to ne bude toliko neuobičajno, već da bude tretirano kao normalna stvar, da ne postoji potreba naročitog isticanja potrebe."

3.3. Demokratska stranka Srbije

DSS ima protivrečne stavove u pogledu zaštite prava manjina. Protivrečnost se ogleda kako u nejasnim stavovima i odgovorima na pojedinačna pitanja, tako i u odstupanju u odgovorima predstavnika na centralnom i lokalnom nivou. Protivrečnost govori i o tome da ne postoji ni razmišljanje na ovu temu, a kamo li posebna politika ili jasan stav (pozitivan ili negativan) po pitanju zaštite prava seksualnih manjina.

Sagovornici iz DSS-a bili su Milica Vojić Marković, narodna poslanica i Jovan Penčić, predsednik Opštinskog odbora DSS-a iz Zaječara.

1) Predstavnici ove stranke smatraju da akti Republike Srbije (pre svega, Ustav) daju dovoljan i jasan okvir za zaštitu svih manjinskih prava i da se oni, kao politička stranka, kreću u tom okviru. Ipak, u poslednje vreme, barem ad hoc, stranka počinje da se bavi intenzivnije promocijom manjinskih prava. Kao primer, navodi se kampanja za parlamentarne izbore 2007. godine, koja je u sebi imala elemente promocije i zalaganja za manjinska prava. Principi te promocije su: opšta ravnopravnost za manjinske grupe, mogućnost korišćenja pisma, kao i sva druga prava koja pripadaju svim građanima Srbije.

2) Stranka nema nikakvu posebnu politiku koja se odnosi na prava seksualnih manjina.

3) Razlog za nepostojanje ove vrste politike sagovornici su iskazali na dva načina, u kojima se ogleda izuzetno velika razlika u stavu. S obzirom na to da ne postoji stav stranke po ovom pitanju, može se zaključiti i da je stav prema pravima seksualnih manjina više stav pojedinaca, nego što je stav organizacije. Sagovornica je kao razlog za nepostojanje politike prema seksualnim manjinama navela to što je DSS "konzervativna stranka", koja smatra da pitanja seksualnih sloboda moraju ostati u domenu privatnog i da nikako sa time ne treba izlaziti u javnost! Sa druge strane, sagovornik iz Zaječara bio je mnogo oštrij, jer smatra da ne treba imati politiku prema onima kojima

treba lečenje, a ne zaštita!

4) Ispitanici ne smatraju da su seksualne manjine u našoj zemlji ugrožene; "priznaje" se da naše društvo ima problem sa manjkom tolerancije na različitost, ali to je očekivano i tu država ne može da učini mnogo toga. Manjak tolerancije se, opet, opravdava društvenim dešavanjima, konfliktima i traumama koje su doživljavali svi koji žive na ovim prostorima. Sve to je kumuliralo i ispoljava se kao netolerancija prema različitostima, pa i seksualnim manjinama. U ekstremnijem slučaju, odnosno u razgovoru sa predstavnikom lokalnog ogranka ove stranke, konstatovalo se da ne samo da su seksualne manjine ugrožene, već naprotiv – svojim nastupom, ponašanjem i prenaglašavanjem nečega što treba da ostane u domenu privatnog ugođavaju većinu!

5) Kao što je rečeno u odgovoru na prethodnu celinu, ispitanici smatraju da država ne može da uradi mnogo toga po pitanju seksualnih manjina, a što već ne čini po pitanju drugih manjinskih ili marginalizovanih grupa. Postojeća zakonska regulativa je sasvim dovoljna, diskriminacija je regulisana brojnim zakonima i nema potrebe za donošenjem nekog posebnog akta koji bi se bavio zaštitom prava seksualnih manjina. Razlog za to je i brojnost seksualnih manjina, koja je po rečima ispitanika, minimalna, te prema tome ne zaslužuje neke posebne napore države. Sagovornici smatraju da ne treba organizovati nikakve javne skupove osoba manjinskog seksualnog opredeljenja, jer se time oni još više ugrožavaju i stavljaju na udar većine; ipak, ako bi takih skupova bilo, država ne treba da pruža jače mere zaštite u odnosu na one koji postoje za bilo koje druge vrste skupova.

6) Ne postoji nikakva potreba za javnom promocijom prava seksualnih manjina, jer kao što je rečeno, to treba da ostane u domenu privatnog.

3.4. Nova Srbija

Stav predstavnika ove stranke prema pitanjima prava seksualnih manjina veoma je negativan. Ova tema se tretira kao nametnuta, problemi izmišljeni, a javno ispoljavanje seksualnog opredeljenja nedopustivo! Razmišljanje o ovoj temi tretira se kao gubljenje vremena i zamagljivanje očiju javnosti od "realnih" problema koje naše društvo ima.

Sagovornici ispred Nove Srbije bili su predsednici opštinskih odbora Pančeva (Miloš Đorđević) i Zaječara (Saša Dimitrijević).

1) Stranka se deklarativno zalaže za ravnopravnost svih manjinskih grupa, iako o tome ne postoji poseban dokument, niti politika. Inače, kada se pomenu manjine, i kod predstavnika ove stranke kao i u slučaju većine drugih, prvo se misli na nacionalne manjine, ne i neke druge!

2) Ne postoji nikakva politika (a moglo bi se reći ni stav koji bi trebalo da bude osnov politike!) prema pitanju seksualnih manjina. One se čak doživljavaju kao pretnja

“zdravom” društvu, element narušavanja porodice kao osnove društva i pojava koja narušava javni moral.

3) Nije se mogao dobiti jasan odgovor na pitanje zašto ne postoji politika zaštite manjina, mada se posredno do odgovora može doći; u pogledu ove stranke, biće dobro ako se ne donese dokument ili politika protiv prava seksualnih manjina!

4) Seksualne manjine ne prihvata ni njihova porodica, a kamo li neko drugi. Oni uopšte nisu ugroženi, već naprotiv, ugrožavaju “organsko” shvatanje društva koje neguju predstavnici ove stranke - društva kao proširene porodice koja se reprodukuje u heteroseksualnim brakovima i odnosima i koje ugrožava svaki drugi oblik seksualnog ponašanja. S tim u vezi, postoji oštro protivljenje uspostavljanju gay brakova ili usvajanja dece od strane gay parova. To se shvata kao atak na reprodukovanje društva i atak koji treba čak sankcionisati, a ne dozvoljavati.

5) Država apsolutno ne treba da troši vreme i energiju na posvećivanje pažnje pravima seksualnih manjina! Naša država ne može da se izборi ni sa važnijim i većim problemima, koji su mnogo “realniji”, a kamoli da treba da se bavi nečim što je nametnuto i što u stvari nije problem! Ovakav stav govori o činjenici da se priznaje postojanje drugačijeg seksualnog opredeljenja, ali da to opredeljenje nikako ne treba da dobije “javno priznanje”.

6) U skladu sa prethodnim, ne treba javno promovisati nešto što ugrožava “zdravu” reprodukciju porodice i društva. Mogu postojati klubovi gde se takvi pojedinci okupljaju, ali oni ne treba da izađu na ulicu i da to javno govore, jer im onda niko ne može garantovati bezbednost. Kao floskula se provukao stav da policija treba da štiti sve građane, ali iza toga stoji stav da javnih skupova osoba drugačijeg seksualnog opredeljenja ne treba da bude.

Uspostavljanje i promocija prava seksualnih manjina nikako nije međunarodni standard koji moramo da poštujemo, već više trend koji se želi prikazati kao standard. Glavni promoteri takvog stava su, prema mišljenju sagovornika, nevladine organizacije, koje imaju svoje interese za to.

3.5. Liberalno demokratska partija

Kao što se i očekivalo, LDP je pokazala najliberalniji pogled na prava seksualnih manjina. Ovo je jedina stranka koja ima posebnu politiku prema ovom pitanju, pa svi stavovi proističu iz te politike. Stoga se u stavu predstavnika ove stranke može pratiti jasnost i konzistentnost u stavovima, što nije slučaj sa predstavnicima stranaka koje takvu politiku nemaju.

Sagovornici iz LDP-a bili su Dejan Zdravković, predsednik opštinskog odbora ove stranke u Zaječaru, kao i Jovana Tavčar, članica predsedništva.

1) Kao jednu od glavnih karakteristika Liberalno demokratske partije, sagovornici navode upravo politiku zaštite manjinskih grupa i borbu protiv diskriminacije. Posebno poglavlje u okviru stranačkog Programa bliže definiše odnos stranke prema politici zaštite manjina i manjinskih prava. Pored Programa, sagovornici su istakli još jedan stranački dokument (proglas) pod nazivom "Povelja slobode" koji još bliže određuje stranačku politiku o gore navedenom problemu.

2) LDP u svom Programu, a naročito u "Povelji slobode" zastupa stavove o "pravu na slobodnu ljubav" i pravima seksualnih manjina. Prava seksualnih manjina, kao i prava drugih manjina su ugrožena u našem društvu jer se "sistem vrednosti", nasleđen iz "Miloševićevog perioda" nije promenio. To bi značilo, po tumačenju sagovornika, da "sistem" stalno traži neprijatelje koje najčešće prepoznaje u manjinskim grupama, a još češće u grupi seksualnih manjina. Uzrok za ovakvo ponašanje sistema vidi se u nasleđu političke prošlosti i vrednosti koja je ona nosila.

3) "Politika zaštite prava seksualnih manjina sadrži jasne smernice sprečavanja diskriminacije nad njima, nasilja, omogućavanje njihovog organizovanja i javno izražavanje nezadovoljstva."

4) Postoji stav da su seksualne manjine u Srbiji ugrožene, i to pre svega diskriminacijom, ali i nasiljem. Ovakav odnos izaziva strah kod pojedinaca koji žele da javno govore o svojim opredeljenjima, što stvara začarani krug koji je veoma teško probiti. Ova stranka je jedina koja govori o nasilju kao ozbiljnom obliku ugrožavanja ljudi koji imaju seksualnu orijentaciju drugačiju od većinske. Druge stranke, koje govore o ugrožavanju, uglavnom se zadržavaju samo kod diskriminacije kao obliku ugrožavanja (DS, G 17 Plus, pa delom i SPS).

5) Postoji stav da država treba da se uključi kako u rešavanje problema seksualnih manjina, tako i u promociju njihovih prava. Država je dužna da štiti sve, pa i te grupe, u meri koja bi garantovala njihovu i svačiju bezbednost, mesta za okupljanje i to više nego za uobičajene skupove, jer nam iskustvo govori da su oni pod udarom određenih ekstremnih grupa, koji ih i fizički zlostavljaju. Poseban akcenat treba staviti na sprečavanje nasilja nad tim grupama, jer su zbog njihove različitosti posebno izloženi nasilju. Kada je reč o afirmativnim akcijama, sagovornici smatraju da bi država trebalo da usvoji pravne okvire koji bi zabranili diskriminaciju seksualnih manjina. Uloga države morala bi da bude i dosledno primenjivanje takvih zakona. Smatra se i da bi pre donošenja takvih pravnih regulativa bilo neophodno organizovati javne rasprave o pomenutom zakonu, kako bi javnost bila bliže upoznata sa problemom na koji se zakon odnosi i kako bi se eventualno stvorio konsensus o njegovom prihvatanju. Ovakav sled stvari garantovao bi doslednu primenu zakona. Značaj usvajanja Zakona o zaštiti seksualnih manjina, odnosno njihovih prava bila bi jasna poruka toj manjinskoj grupi da imaju zaštitu države i da neko brine o njima. Nadležna ministarstva i drugi nadležni državni organi mogli bi da više doprinesu promovisanju prava seksualnih manjina, na primer, kroz medijske

akcije. Sagovornica je pomenula da bi u ovom pravcu trebalo da se angažuju Ministarstvo pravde, ali i Predsednik, Premijer, Parlament i političari koji bi javno promovisali čitavu stvar.

6) U skladu sa prethodnim, smatra se da je neophodno raditi na promociji prava seksualnih manjina i to iz više razloga: jer to tako treba, da bismo bili prihvaćeni od strane demokratskih država itd. "Pozdravljamo sve afirmativne akcije, koje su usmerene protiv diskriminacije seksualnih manjina. Donošenje adekvatnog zakona je neminovnost, a posebno se moramo pozabaviti i promocijom njihovih prava." Nevladine organizacije se vide kao značajni saveznici u ovoj oblasti.

3.6. Socijalistička partija Srbije

U intervjuima sa predstavnicima SPS-a stekao se utisak da određena programska i ideološka opredeljenja stranke nailaze na teškoće realizacije u praksi, kao i na teškoće prihvatanja od samog članstva, koje uz ovu stranku pristaje iz nekog drugog razloga. U svakom slučaju, stepen pozitivnog odnosa prema ovoj temi nije uopšte zanemarljiv, čak na protiv!

Sagovornici iz Socijalističke partije Srbije bili su Slavica Đukić Dejanović, potpredsednica SPS-a, kao i predsednik opštinskog odbora u Pančevu, Milan Nikolić.

1) U delu svog programa "Prava i slobode", nalazi se segment koji se odnosi na zaštitu manjinskih grupa, počevši od nacionalnih manjina, do svih individua pojedinačno. Ovim delom programa bavi se stranačka grupa koja je sastavljena od stranačkih entuzijasta, ali i stručnjaka. Oni smatraju da pomenuti Program nije jednako primenljiv u svim sredinama u Srbiji i priznaju da prijem Programa nailazi na teškoće i u samoj stranci. Ipak, postoji nada da će daljom promocijom Program doživeti veću afirmaciju.

2) Ne postoji pisani dokument o pravima seksualnih manjina, kao ni posebna politika.

3) Potpredsednica stranke, na primer, to objašnjava time što je naše društvo, pa do skoro i sama Socijalistička partija Srbije bila odbojna prema pokretanju tema o seksualnim slobodama. Ipak mnogi mladi ljudi u SPS-u "skidaju" tabu sa pomenutih tema. Unutarpartijski razgovori o seksualnim slobodama, po svedočenju sagovornika, sve su učestaliji i očekivano je da se u dogledno vreme sastavi i pisani dokument o tome. Oni dodaju da su sve naše parlamentarne stranke na jednako niskom nivou u pogledu pomenutih problema i misle da bi najbolje bilo kada bi u jednom trenutku parlament "stavio" na dnevni red problem zaštite seksualnih manjina. "Mi kao socijalisti, apsolutno nemamo ništa protiv što se oni tako iskazuju, a zaista nam je žao što nailaze na diskriminaciju i u tom pogledu i kao sve manjinske grupe moraju imati i zakonsku zaštitu i u tom smislu biti ispoštovane."

4) Što se tiče ugroženosti seksualnih manjina, sagovornici iz ove stranke priznaju da

ona postoji. Na ljude drugačijeg seksualnog opredeljenja gleda se kao na "ljude drugog reda", naročito u tradicionalnoj zemlji kakva je Srbija. Problem jeste što postoji obostrano nerazumevanje kako onih koji neprihvataju različitost tako i onih koji žele da "preko noći" promene stvari u društvu i time "provociraju" negativne reakcije tradicionalnog okruženja.

5) Uloga države u zaštiti svih manjina je neosporna i treba da se razvija u više pravaca. Potpredsednica stranke smatra da je situacija u društvu takva da svi moraju da rade na vaspitno-edukativnom planu, u smislu da "tradicionalna porodica i seksualne slobode nisu u koliziji". Ona iznosi zanimljivu tvrdnju da je većina građana Srbije, ali i simpatizera i članova SPS-a "za tradicionalnu porodicu i tradicionalne personalne relacije, uključujući tu i seksualne odnose". Grupa koja u njenoj stranci radi na Programu "Prava i slobode" zauzela je stanovište da je oblik i način zadovoljavanja seksualnog nagona lično pravo svakog pojedinca, ukoliko se ne narušava "telesni i duševni" mir drugih ljudi. Država mora da preduzme ozbiljne mere – "mi ipak govorimo o ljudima koji imaju svoja prava, prava koja su regulisana i Zakonima i Ustavom, prava koja su preneti od strane međunarodnog prava, znači u tom smislu država mora da reaguje i mora da uskladi svoje propise sa međunarodnim pravom."

6) Postoji ipak rezerva prema tome da se javno radi na promociji prava seksualnih manjina, jer bi se time u još uvek konzervativnoj sredini samo izazvao kontraefekat. Ipak, postoji svest da će se vremenom naše društvo osloboditi predrasuda i da će promocija ove vrste prava postati "normalno".

3.7. G17 plus

Predstavnici ove stranke izražavaju liberalan i vrlo otvoren pristup pitanju prava seksualnih manjina. Oni su po pojedinim stavovima o ovom pitanju vrlo bliski LDP-u. Postoje određene protivrečnosti u odgovorima sagovornika, ali one ne dovode u pitanje suštinski pozitivan pristup ovoj temi. Druga stvar je što postoji sumnja u većinsku društvenu prihvaćenost prava seksualnih manjina, i po tome su stavovi ove stranke bliski stavovima DS.

Ispred G 17 Plus sagovornici su bili predsednici opštinskih odbora u Pančevu (Vladimir Pandurov) i u Zaječaru (Dejan Perić).

1) G 17 Plus ima politiku zaštite manjinskih grupa, a to se pre svega odnosi na nacionalne manjine, kao i druge marginalizovane grupe. Među drugim grupama, postoje politike prema ženama i prema osobama sa hendikepom.

2) Ne postoji poseban dokument niti politika prema seksualnim manjinama.

3) "Što se tiče gay populacije tu jasna politika ne postoji, u smislu nekih određivanja kvota jer to bi bilo diskriminatorno; ipak je to privatna stvar... Međutim, neki naši

članovi, koji su slobodnom voljom izjavili svoju seksualnu opredeljenost, ne samo da su inegrirani, već su i promovisani u okviru same stranke, a mislimo da je to prelomna tačka u praktičnom rešavanju njihovih problema, odnosno postavljanju stranke prema gay populaciji". Na ovom mestu se može videti da je data važnost neformalnom priznavanju više nego formalnom uobličavanju određene politike.

4) U ovoj stranci smatraju da je najznačajniji oblik ugroženosti seksualnih manjina njihova diskriminacija. "Najveća ugroženost je ona tiha diskriminacija većine gde ljudi po subjektivnom, ličnom osećaju procenjuju seksualnu orijentaciju drugih ljudi; na osnovu toga donose se odluke koje su diskriminatorne, od zapošljavanja pa do ostvarenja nekih drugih prava."

5) "Država je dužna da štiti sve, pa i te grupe, u meri koja bi garantovala njihovu i svačiju bezbednost, mesta za okupljanje i to više nego za uobičajene skupove, jer nam iskustvo govori da su oni pod udarom određenih ekstremnih grupa, koji ih i fizički zlostavljaju." "Pozdravljamo sve afirmativne akcije, koje su usmerene protiv diskriminacije seksualnih manjina. U tom smislu, i donošenje adekvatnog zakona je neminovnost. Mi ćemo kao parlamentarna stranka sigurno podržati i glasati za zakon koji bi definisao prava seksualnih manjina."

6) Postoji pozitivan stav prema promociji prava seksualnih manjina, ali bi to trebalo da rade oni i njihova udruženja, kroz inicijative koje bi država podržala, ne i direktno organizovala. "U potpunosti su opravdani zahtevi i javne inicijative manjinskih grupa, mi podržavamo sve njihove inicijative i spremni smo da im dodatno pomognemo, kako bi skrenuli pažnju na sebe i svoje probleme. Ni seksualne manjine nisu drugačije."

Medijska slika LGBT populacije u Srbiji

Mediji u Srbiji su počeli mnogo češće da pokrivaju pitanja vezana za LGBT populaciju, pa se može reći čak i da je 2008. godina bila prelomna u tome. Glavni uzrok ovome je otvaranje samih LGBT organizacija prema medijima, a glavni izvori informacija, pored GSA su Queeria, Labris i Queer Beograd.

Izveštavanje medija o LGBT populaciji i bitnim događajima više nisu izuzetak, već pravilo. Dok su ranije mediji pokazivali na neki način i hrabrost pokrivajući teme bitne za LGBT populaciju, to je sada postala i stvar rutine. Može se reći slobodno da više nije problem sama tema, već da li LGBT organizacije u Srbiji imaju dovoljno medijski isplative događaje za praćenje.

U svakoj situaciji kada su LGBT organizacije imale kvalitetan "proizvod" (akcija GSA "Predsednički hotlajn", izveštaj GSA o homofobiji "Predrasude na videlo – Homofobija u Srbiji", kampanja Queeria centra „Ljubav na ulice – Huligane u zatvor“, Queer Beograd festival, slučajevi nasilja nad LGBT osobama i pretnje aktivistima GSA, dodeljivanje budžetskih sredstava Queeria web portalu. Međunarodni dan protiv homofobije i Dan ponosa) mediji su im posvetili dužnu pažnju.

Značajan događaj koji su organizacije iskoristile za promociju prava LGBT osoba bio je i muzički festival Pisma Evrovizije, a upravo u periodu održavanja manifestacije oboren je i rekord u broju izveštaja štampanih medija, prema informacijama Labrisa.

LGBT organizacijama ponekada nedostaje iskustvo u radu sa medijima, što može imati i negativne posledice. Ovo je najrečitije pokazao slučaj Queer Beograd festivala. Ekstremističke desničarske organizacije iskoristile su pisanje dnevnika "24 sata" kao izvor informacija o održavanju festivala i izvršile napad na njegove učesnike. Queer Beograd i dnevnik "24 sata" uleteli su nakon toga u sukob koji se mogao i morao izbeći. Posebno je neprihvatljivo uključivanje i predstavnika Queeria centra u celu raspravu.

Queer Beograd je trebalo da otvorenije nastupi ka konkretnom mediju i da podeli više informacija o samom događaju. Takođe, u toj komunikaciji organizator je trebalo da skrene značajnu pažnju dnevniku na bezbednosni problem, što bi pojačalo medijski

pritisak na policiju koja bi posvetila još veću pažnju događaju. Slučaj Pesme Evrovizije je najbolji primer neformalne saradnje medija i LGBT organizacija u jačanju medijskog pritiska na državne organe koji je imao za direktnu posledicu značajno povećanje mera bezbednosti učesnika manifestacije.

Ova godina je bila presedan i po tome što su se dva medija, dnevnici "Politika" i "Blic" izvinili LGBT populaciji zbog uvredljivog načina izveštavanja.

Treba istaći i da su mediji počeli da posvećuju pažnju posebno ranjivoj grupi u LGBT populaciji, transrodnim osobama, pa su tako dve televizije (Studio B i RTS) uradile jednosatne emisije o ovoj temi.

Ipak, mora se istaći da je u medijskom prostoru često prisutan govor mržnje prema LGBT osobama koji se ne sankcioniše, iako je on zabranjen članom 38 Zakona o javnom informisanju. Država ne pokazuje spremnost da se obračuna sa govorom mržnje, često koristeći "slobodu govora" kao izgovor. Ipak, odgovornost nije samo na državi, već i na samim medijima, koji očigledno nisu spremni da je i preuzmu, pošto još nisu doneli svoj etički kodeks.

Poseban problem u medijskom izveštavanju je i česta pojava pisanja o seksualnosti pojedinih javnih ličnosti. Ma koliko ova tema bila medijski isplativa, seksualnost pojedinaca je njihova privatna stvar i samo oni o tome mogu da govore u javnosti. Objavlivanje informacija o nečijoj seksualnosti bez pristanka osobe o kojoj se piše je nedopustivo i predstavlja jedan od najgrubljih vidova diskriminacije LGBT osoba.

Preporuke državnim
organima, političkim partijama,
medijima, nevladinim
organizacijama i međunarodnim
institucijama za smanjenje nivoa
homofobije, nasilja i
diskriminacije LGBT osoba
u Srbiji

Preporuka 1:

Vlada Srbije, Narodna skupština i političke partije predstavljene u njoj moraju hitno da donesu Zakon o zabrani diskriminacije kojim će eksplicitno biti zabranjena diskriminacija po osnovu seksualne orijentacije i rodnog izražavanja, kao i da usvoje antidiskriminacionu politiku kojom će se omogućiti efikasna implementacija Zakona.

Preporuka 2:

Vlada Srbije, Narodna skupština i političke partije predstavljene u njoj moraju da donesu u narednom periodu set zakona kojima će se oštrije sankcionisati zločini iz mržnje, regulisati funkcionisanje udruženja građana i regulisati status istopolnih zajednica.

Preporuka 3:

Zbog straha od viktimizacije LGBT osobe ne prijavljuju nadležnim državnim organima slučajeve nasilja i diskriminacije po osnovu seksualne orijentacije i rodnog izražavanja, tako da ono ostaje u tzv. sivoj zoni. Policija, tužilaštvo i sudstvo moraju kroz svoj rad i javnim nastupom da ohrabre prijavljivanje ovakvih slučajeva. U ovome svoju ulogu treba da nađu i Ministarstvo za ljudska i manjinska prava, Zaštitnik građana, kao i same LGBT organizacije. Takođe, rezultat ovog procesa mora da bude i onemogućavanje delovanja i jačanja ekstremističkih organizacija.

Preporuka 4:

Ministarstvo prosvete treba da u obrazovni proces uključi i edukaciju o pitanjima bitnim za LGBT populaciju čime će se omogućiti informisanje o društvenim različitostima, značajno smanjiti nivo homofobije, a samim time i nivo nasilja i diskriminacije LGBT osoba.

Preporuka 5:

Srpsko lekarsko društvo je 2008. godine konačno priznalo da homoseksualnost nije bolest. Zbog dugogodišnjeg izbegavanja da se prizna ova činjenica, u srpskom zdravstvenom sistemu je i dalje prisutna značajna patologizacija osoba po osnovu seksualne orijentacije i rodnog izražavanja. Ministarstvo zdravstva treba da kreira sistem i kontrolne mehanizme kojima će se ovakva praksa sprečiti u budućnosti.

Preporuka 6:

Srbija još uvek nema efikasan mehanizam za sprečavanje govora mržnje u javnom i medijskom prostoru. Zadatak je izvršnih i zakonodavnih vlasti, kao i medija, da se suoče sa ovim problemom i da obezbede oštro sankcionisanje svih koji koriste govor mržnje.

Preporuka 7:

Država je dužna da obezbedi apsolutno svim građanima jednako pravo na javno okupljanje. Parada ponosa LGBT osoba je legitimno političko sredstvo u borbi za jednakost, slobodu i toleranciju. Slobodno održavanje parade ponosa je jedan od glavnih kriterijuma kojim se ocenjuje da li je država Srbija spremna da sve svoje građane jednako tretira i time pokazuje odlučnost u ostvarivanju evropskog puta.

Preporuka 8:

Nadležne državne institucije i lokalne samouprave moraju da obezbede regularne mehanizme za finansiranje civilnog sektora, kao i da u ovaj proces uključe LGBT organizacije, kao njegov bitan segment.

Preporuka 9:

Političke stranke treba da u svoje programe i politike uključe LGBT pitanje, kao i da o njemu obučavaju svoje članstvo u saradnji sa LGBT organizacijama. Političari i stranke treba da otvorenije iskazuju svoje stavove o LGBT pitanju, a na ovo treba da ih ohrabre i mediji.

Preporuka 10:

Mediji bi trebalo da više pažnje posvete pitanjima koja se tiču LGBT populacije i da o njima ne izveštavaju samo na nivou vesti već i da dublje istražuju bitne teme. Generalno medijski prostor za LGBT pitanje u Srbiji je otvoren. LGBT organizacije ga mogu proširiti obezbeđivanjem medijski privlačnih događaja i aktivnosti, kao i adekvatnim izveštavanjem o svojim aktivnostima.

Preporuka 11:

LGBT organizacije u Srbiji moraju da ojačaju svoju međusobnu saradnju, kako u konkretnim aktivnostima, tako i na strateškom nivou kroz formiranje kolacija i savezništava. U ovaj proces moraju biti uključene i mainstream organizacije za ljudska prava, čime će se značajno ojačati sam pokret. Ukoliko žele da rešavaju konkretne probleme LGBT osoba, organizacije će morati da jačaju odnose sa državnim organima i da sa njima usvoje zajedničku platformu delovanja.

Preporuka 12:

Međunarodne organizacije i institucije treba da stave LGBT pitanje u fokus svojih aktivnosti u Srbiji. U ovom procesu one treba da pruže podršku u jačanju kapaciteta LGBT organizacija, kao i da dosledno insistiraju na poštovanju postojećih međunarodnih normi kod institucija u Srbiji.

Swedish Helsinki Committee

for Human Rights

Gej Strejt Alijansa
www.gsa.org.rs

Švedski helsinški komitet
www.shc.se/en/5

Savet Evrope
www.coe.int

Komesar za ljudska prava Saveta Evrope
www.commissioner.coe.int